

VÄXTER OCH MÖTEN

En personlig berättelse om projektet The Allotment Plot, från idé till genomförande med växtmaterialet i fokus

Ett examensarbete inom landskapsarkitektprogrammet av Linda Högberg
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Stort tack till mina handledare, Eva och Maria:

Tack Maria, för att du helhjärtat engagerat dig och ställt upp genom hela projektet, både i gruppens arbete och i mitt enskilda skrivande.

Tack Eva, för att du med så kort varsel hoppade in i slutskedet för att bistå mig i mitt skrivande.

Tack till er båda för att ni så inklämmande och mitt i prick hjälpte mig att hitta en inriktning som gjort det riktigt mysigt och trevligt att skriva, och tack för lyxen att ha fått mitt arbete genomläst, kommenterat och diskuterat av två så kloka kvinnor.

Tack till Mor och Ronald för allt ni lärt mig om odling.

Växter och Möten

– En personlig berättelse om projektet The Allotment Plot, från idé till genomförande med växtmaterialet i fokus

Plants and People

– A story about The Allotment Plot and its plants

av Linda Högberg

Examensarbete inom landskapsarkitektprogrammet, 30hp, EX0375, Avancerad E

SLU Sveriges Lantbruksuniversitet

LTJ - Fakulteten för Landskapsplanering, Trädgårds- och Jordbruksvetenskap

Område Landskapsarkitektur

Handledare: Maria Hellström-Reimer (SLU, LTJ) och Eva Gustavsson (SLU, LTJ)

Examinatorer: Marie Larsson (SLU, LTJ) och Anna Peterson (SLU, LTJ)

Nyckelord: The Allotment Plot, experimentell köksträdgård, Wanås utställningar, ekologi, urban odling, odlingsrörelse, trädgårdsodling, hållbarhet, nätverk, växter

Foton och illustrationer är mina egna om inget annat uppges.

Alnarp 2009

Samanfattning

The Allotment Plot kan beskrivas som en odlingskomplott som hyllar kolonilotten men vill mer. Experter över hela jorden rådbårar sina hjärnor för att lösa de många miljöproblem som är förknippade med matproduktion. Hur ska man göra för att så många som möjligt ska bli så mätta som möjligt samtidigt som man värnar miljön? Buden är många och varierande och ofta motsägelsefulla. Frågan är vad vi, som inte är experter på vare sig miljö eller matproduktion, kan göra. The Allotment Plot vill råda bot på förvirringen genom att uppmuntra människor till egen odling och till nätverkande med andra odlare och aktivister. Den som vill vara med i komplotten odlar grönsaker eller andra nyttoväxter i en kvadrat på 120x120cm var helst det finns plats: i den egna trädgården, på balkongen, bostadsgården, i skogen eller på en övergiven rivningstomt, sen lägger man upp bilder och information om sin odling på bloggen på komplotterns hemsida www.theallotmentplot.se

Projektet startade som ett samarbete mellan SLU och Stiftelsen Wanås utställningar i och med att en grupp blivande landskapsarkitekter fick uppgiften att göra en ekologisk och experimentell köksträdgård i anslutning till skulpturparken på Wanås. Den ekologiska köksträdgården är projektets första fysiska manifestation men komplotten fortsätter långt utanför Wanås gränser.

Den här uppsatsen är en av de många berättelserna om The Allotment Plot. Fokus i den här berättelsen ligger på arbetet med växterna i köksträdgården som anlades i Wanås under våren 2009.

Abstract

The allotment plot celebrates the allotment garden but wants more. Experts all over the world rack their brains to find solutions to the environmental problems connected with food production. How can we feed as many people as possible without causing damage to the environment? The propositions are plentiful and varied, and rather often ambiguous.

For us many, who are experts neither on environmental issues nor on food production, but still wants to do something good, the question arises: What can I do? The Allotment Plot suggests; Join the plot! All you need to do is to grow vegetables in a 120 x 120 cm square, wherever you can find a space for it; in the countryside or in the city, in the garden, at the back yard, balcony or a forgotten wasteland. This way you get your food both organically grown and locally produced. When you've started up your cultivationplot you publish pictures and information about it at the blog found at www.theallotmentplot.se.

The Allotment plot project started as a collaboration between SLU - Swedish University of Agricultural Sciences and the Wanås Foundation when a group of landscape architecture students got the assignment to design and establish an organic and experimental kitchen garden at Wanås. The kitchen garden is the first physical manifestation of the project, but the plot continues far beyond the borders of Wanås.

This essay is one of many stories about The Allotment Plot. It has its focus on how to organize and cultivate the plants in the kitchen garden that was founded at Wanås during the spring 2009.

INNEHÅLL

1. INLEDNING

Bakgrund	7
Min trädgårdsodlarbakgrund	7
Projektet "Wanås blir grönt"	10
Processen kring projektet "The Allotment Plot"	10
Mål	11
Metoder	12
Avgränsningar	13

2. BUDSKAPSFÖRMULERING, GESTALTNING OCH FÖRVERKLIGANDE

Uppstart	15
Allra första mötet	15
En grupp formas och möts	16
Första besöket på Wanås	16
Jullov	18
En ny grupp	18
Första helgen i Wanås	18
Fortsatt arbete och handledning	20
Handledning och motighet	20
Födelsen	21
Tre förslag	21
Presentationsmöte på Wanås	22
Ett förslag att arbeta vidare mot - budget och andra praktikaliteter	22
Pallkragens för och nackdelar (och gruppdynamikproblem)	22
Äntligen Växter	24
Att få tag på plantor och frön	24
Skissa med växter	25
Mångfalden segrar	25
Pengar och Laster	26
Illustrationsplanen - Oseriöst?	27
En betydelsefull dag	29
Mars månad: nu sätter vi igång på allvar	31
Bruna små påsar med frön anländer	31
Den allra första odlingsrutan	32

Anläggningsarbete på Wanås	33
De första fysiska tecknen	33
April: projektet lever sitt eget liv	34
Det praktiska arbetet tar fart	34
Inför vernissagen	37
Växtrunda med trevligt missöde	38
Huset fullt	39
Vernissagen	39
Efter Wanås	40
Utställningar, odlingsrutor och evenemang	40
The Allotment Plot lever vidare	42

3. VÄXTER OCH MÖTEN

Nyttiga rum	43
Varför dessa växter?	45
Samplantering och kunskapsinsamling	48
Våra medaktörers växter och kompositionsidéer	49
Holmas perenna grönsaksruta	49
Ensamma Trädets två bärtungda rutor	49
Re:farm the city's matrutor - ett kulinariskt experiment	50
Josefins växter	50
Övriga medaktörer	50

4. REFLEKTIONER

Om att formulera ett Budskap och finna Mening	53
Uttrycket och meningen i vår trädgård	54
Om trädgårdsarbete	55
Mina egna odlingsinsikter	56
Mina drömmars trädgård - vad som kunde varit och vad som blev	58
Om berättande	60
Slutord	61

5. PERSONER OCH DATUM

6. KÄLLOR OCH LITTERATUR

”En eklektisk röra”

1. INLEDNING

Bakgrund

Vad är en trädgård? Är det något att betrakta, att vistas i eller verka med? Alla svaren är rätta. Inom landskapsarkitekturen berörs dock i huvudsak enbart de två första svaren: något att betrakta eller att vistas i. Själva odlingshandlingen glöms för det mesta bort, trots att det är något som har en enormt stor betydelse för många människor som en väg till ökad livskvalitet. Mitt förhållande till trädgårdsodling skiljer sig delvis från den gängse landskapsarkitektrollens, därför vill jag för att ge förståelse för mitt val att sätta växtmaterialet fokus börja denna berättelse med att berätta om min egen bakgrund inom trädgårdsodling.

Tidig planteringsplan

Min trädgårdsodlarbakgrund

Trots att jag är uppväxt i staden har min uppväxt präglats av trädgårdsodling. Ända sedan jag låg i min mammas mage har jag tillbringat stora delar av somrarna i mina morföräldrars sommarhus och dess lummiga, något vildvuxna trädgård med äppelträd, plummonträd, vinbärsbuskar, smultron, rabarber, krusbär och ett grönsaksland där mormor och mamma gick och påtade. Ibland byggde vi små hus och landskap inne i rabatterna, andra gånger tillverkade vi dockor av olika växtdelar: vallmopakslar till exempel fungerar väldigt bra till huvud, stockrosblommor blir fina kjolar.

Någon gång när jag var ungefär 7-8 år gammal skaffade mina föräldrar en kolonilott i staden. Jag fick en egen liten odlingslott, en eller två kvadratmeter som jag själv fick bestämma vad jag skulle odla på. Först var det roligt men sen började det bli tråkigt, inte själva odlingslotten i sig, men det att mina föräldrar tillbringade all sin lediga tid liggande på knä mellan grönsaksraderna, planterande, gallrande, ogrärensande eller skördande, istället för att leka med mig. De kom hem från lotten med korgar och påsar fyllda med grönsaksskörden och jag tvingades äta konstiga gröna blad (mangold), bönor och mystiska rovor istället för fiskpinnar och potatis. På hösten när odlingssäsongen led mot sitt slut, ja då åkte trädgårdsböckerna fram. Hela köksbordet fylldes av böcker, frökataloger, fröpåsar, växtlistor och planteringsplaner. Och luften fylldes av hetsiga diskussioner om växtföljd, komposternas placering och vilken sorts ros som skulle köpas in härnäst. En djupröd Ingrid Bergman-ros minns jag att där växte intill grinden på lotten.

Så småningom uppgraderades odlingslotten till en kolonistuga, med en tomt fyra gånger så stor som odlingslotten vi lämnat. Antalet komposter av olika slag utökades, nu fanns här plats för både maskkompost, sluten varmkompost och ett antal "vanliga" komposter. Sparrisen fick sin plats och nässlorna sin. Nässlorna användes både i matlagningen och till att göra gödselvatten av. Här var så stort att det till och med fanns plats för vackra blomsterrabatter och ett litet möblemang under ett äppelträd mitt bland alla grönsaksodlingarna. För det var grönsaksodlingen som var det allra viktigaste för mina föräldrar; det att stoppa händerna i

jorden för att få ett litet frö att gro till en stor planta att skörda, laga till och äta upp. Fast för min styvfar var det komposterna som var det allra, allra viktigaste; miraklet det var att få matavfall och skräp att bli till fet god jord att odla i. Han till och med döpte de omhuldade maskarna som omvandlade avfallet till mylla. Lövmaskar var det vill jag minnas, speciellt införskaffade till den perforerade frigelitlåda som fungerade som maskkompost.

Ungefär samtidigt som vi skaffade kolonistugan blev jag tonåring. Nu började jag skaffa mig ett eget liv och var inte längre så beroende av föräldrarnas uppmärksamhet. Detta innebar att jag kunde börja uppskatta koloniträdgården, jag kunde övernatta där med mina kompisar eller bara ligga och läsa på den pyttelilla gräsplätten mellan grönsaksodlingarna. Att plocka snittblommor att sätta i vas var en trädgårdssyssla som jag tyckte mycket om.

Min första "egna" kontakt med odling, bortom familjens koloniträdgård, var när jag sökte bondgårdsjobb på Island men istället hamnade i ett växthus med gurkodling i den lilla byn Fludir tio mil nordöst om Reykjavik. Där odlades inte bara gurka i växthus utan även olika sorters kål på friland, så arbetsuppgifterna varierade mellan gurkskörden i växthuset, kålskörden på fälten, packning av grönsakerna och skötsel av gurkplantorna. När det två månader långa vikariatet tog slut sökte jag mig vidare till nästa växthus, denna gång var det tomater som gällde. Jag trivdes som bäst med arbetet dels när jag fick ansvara för stora delar av skötseln av gurk- och tomatplantorna tillsammans med en kollega, dels när vi åkte ut på fälten och skördade kål. (Att rensa och packa rutten kinakål eller frusen vitkål var mindre trivsamt)

Visst kunde det vara det tråkigt ibland med mina föräldrars odlingsbesatthet, och växthusarbetet på Island kunde stundom vara rätt slitigt, men närkontakten med odling, både fysisk och mental, präglade mig och kom med tiden att bli något som jag längtade efter och saknade när mina föräldrar så småningom gjort sig av med koloniträdgården.

Anledningen till att jag sökte in till landskapsarkitektutbildningen på Alnarp var från början, i starkt förenklad version, att jag ville ha en egen trädgård: utbildningen skulle både ge mig den kunskap jag behövde för att utforma den och samtidigt ge mig ett yrke med en lön som tillät mig att köpa ett hus med tomt att anlägga trädgården i.

Utbildningen kom inte att innehålla så mycket konkret odlingskunskap som jag önskat, men mitt perspektiv har breddats avsevärt sedan dess och jag har fått upp intresset för en rad andra ämnen som jag förut inte hade någon kännedom om alls, så jag ångrar inte alls mitt val. När det var dags att praktisera valde jag dock att utnyttja de veckor med grovpraktik som får ingå i utbildningens till att lära mig mer om trädgårdsodling. Jag sökte, och fick, en månads praktik i Slottsträdgården som är en trädgårdsanläggning i Kungsparken, mitt i centrala Malmö, alldeles bakom Malmöhus Slott. Här finns ett antal idéträdgårdar, maffiga perennrabatter, rosenpergola, en plantskola, och framför allt: åtta stora köksland, ca 10 x 20 meter stora med allehanda ettåriga grönsaker, snittblommor och perenna nyttoväxter som rabarber och sparris. Trädgården drivs av trädgårdsmästaren John Taylor med kommunala medel och gratis arbetskraft i form av praktikanter från trädgårdsutbildningar och deltagare i olika arbetsträningsprogram. Här fick jag förutom att lära mig att bygga komposter, beskära rosor, bereda odlingsbäddar och sätta lökar även en inblick i hur det är att planera och driva en offentlig trädgård med mängder av nyfikna och klåfingriga besökare. I Slottsträdgården är inte produktionen av grönsaker huvudsaken, det viktiga är att inspirera, att ge besökare en skönhetsupplevelse och att väcka intresse för egen odling.

Kompostbygge i Slottsträdgården hösten 2008.

Trädgårdsforskare skriver om trädgården och det "goda livet", man menar att trädgårdsodling kan generera lycka och njutning men även andra eftersträvarvärda egenskaper som självdisciplin, ödmjukhet, hopp, respekt och förståelse för det som lever och växer. Trädgårdsodling beskrivs också som en manifestering av människans längtan tillbaka

till livets ursprung – edens lustgård. (Cooper, 2006 och Gunnarsson, 1992) Jag är böjd att hålla med, aldrig känner jag mig så harmoniskt lycklig och hel som när jag påtar i ett trädgårdsland. Min arbetsmoral är på topp och jag känner mig medveten om, och vördnadsfull inför, livets kretslopp.

Det var någon gång på lågstadiet som vi fick i uppgift att rita vad vi ville bli när vi blev stora. Jag ritade mig själv som trädgårdsmästare.

Projektet "Wanås blir grönt"

Det är november månad och jag har nätt och jämt hunnit avsluta praktiken i Slottsträdgården när jag får ett mail med förfrågan om jag vill "arbeta med experimentell trädgårdsgestaltning på temat ekologi"? Detta i slottsmiljön kring Wanås och i anslutning till den häftiga skulpturparken där. (Mail från Maria Hellström-Reimer 2008-11-19 till alla landskapsarkitekter i årskurs 3-5 på Alnarp)

Nyfiken på vad detta kan vara går jag till informationsmötet på Alnarp en vecka senare och får höra att Stiftelsen Wanås Utställningar ska bli ekologisk inför säsongen 2009.

Marika Wachtmeister, slottsfru på Wanås Slott och verksamhetsledare för Stiftelsen Wanås Utställningar berättar om Wanås, om skogsbruket och det ekologiska lantbruket, men framförallt om kulturverksamheten. 1987 började hon bjuda in konstnärer att ställa ut på Wanås och Stiftelsen Wanås Utställningar grundades.

Hela Wanås ska nu bli ekologiskt, ja jordbruket är redan ekologiskt, men nu är det alltså Stiftelsen Wanås Utställningar som ska bli ekologisk. Projektet med omställningen till ekologisk drift har namnet "Wanås blir grönt". Den administrativa verksamheten, caféet, ja till och med konsten ska bli grön: både i valet av "näroproducerad" konst och i det att konstverken handlar om relationen mellan människa och natur. I samband med detta efterfrågar man en experimentellt och ekologiskt inriktad köksträdgård och har utlyst ett samarbete med Alnarp.

Det här projektet framstår för mig som en möjlighet att få fördjupa mig ytterligare i trädgårdssodlingens konst, att få tillämpa den kunskap jag inhämtat och vidareutveckla de tankar och idéer som väckts under praktiken i Slottsträdgården. Jag tar fasta på ordet köksträdgård och ser framför mig det lustfyllda i att få ska skapa min egen prunkande sköna variant, en symbios av nyttig blomprakt och prunkande frodiga grönsaker sammansatta i de vackraste former.

Processen kring projektet "The Allotment Plot"

När jag kastade mig ut i projektet i slutet av höstterminen 2008 anade jag föga hur mycket längre, större, mer påfrestande och annorlunda det skulle bli mot vad jag föreställt mig. Projektgruppen sattes samman av en bunt studenter med helt olika infallsvinklar och motiv till att arbeta med uppgiften. Ja, till och med våra tolkningar av vad uppgiften gick ut på skiljde sig väsentligt åt. En stor del av processen har varit att genom oändliga diskussioner och dialoger försöka komma fram till ett gemensamt mål och ett gemensamt uttryck för detta mål. Mitt eget mål har hela tiden varit att få fördjupa mig i ämnet nyttoväxtodling, och till slut fick jag också göra just detta. Men vägen dit var lång. Många gånger fruktade jag att det inte skulle bli någon grönsaksodling överhuvudtaget, som tex när gruppen var inne på att låta en bonde odla säd över hela ytan.

Att vi stundvis rörde oss så långt bort som vi gjorde från att gestalta en köksträdgård beror till stor del på att gruppen sattes samman av enbart landskapsarkitektstudenter, varav de flesta utan några egentliga kunskaper om odling. Om gruppen istället hade bestått av enbart hortonomstudenter hade projektet säkerligen tagit en helt annan form. Om så hade varit fallet, eller om det hade varit en jämn blandning av båda sorterna, kan man anta att växtmaterialet hade fått en mycket mer central roll i skissandet och utformandet av ett koncept. Samtidigt som ett sådant fokus på växtmaterialet var vad jag önskade och stred för kan man tänka att det i en grupp med växtkunniga hortonomer inte hade funnits samma behov av att en landskapsarkitekt skulle fördjupa sig i växterna på samma sätt som jag nu fick möjlighet att göra. Det är i stort sett jag som genom hela projektet har haft hela ansvaret för växtmaterialet: att välja växter, kommunicera med växtsponsorer och trädgårdsmästare, ta reda på radavstånd och frömängder, planera sådd och utplanteringar osv. Eftersom mitt fokus genom hela processen har varit växtmaterialet, så kommer växtmaterialet att stå i fokus även i denna berättelse om projektet The Allotment Plot. Detta arbete kommer därmed att handla om växter både i en kronologisk beskrivning inom ramen för kapitel 2, *Budskapsformulering, gestaltning och förverkligande*, och i det efterföljande kapitel 3, *Växter och Möten*. I det förstnämnda kapitlet kommer jag på ett övergripande plan att berätta om mitt arbete med växterna, men även om mina tankar och känslor kring detta, som

tex frustrationen över projektgruppens brist på växtintresse. I det sistnämnda går jag in på djupet med beskrivningar av de olika växterna och reflektioner över växtmaterialets betydelse.

Projektets genomförande har förstås inte ens för mig enbart handlat om växter. Till stor del har det handlat om ”att få saker gjorda” och om att formulera och förmedla ett budskap, att upprätta dialog och nätverk. Kommunikation och dialog är nyckelord, både utåt mot projektets olika målgrupper, men också inom gruppen. Ofta har det varit knaggligt, men genom oändliga samtal, muntliga och per e-post, stundom även på skisspapper, har vi lyckats skapa ett projekt som är mer än någon av oss någonsin hade kunnat komma på själv och som sträcker sig långt bortom platsen där det först tog sin början. Jag vill förutom om växtmaterialet även berätta om den här processen, om hur oliktankande och frustrerade diskussioner, tillsammans med kompetent handledning, goda middagar, vin och kakor, i slutändan kan leda fram till något så bra som jag måste säga att jag tycker att det hela blev.

Jag vill betona att det är min personliga berättelse du nu är på väg att läsa. Jag har försökt att återge allting så som jag upplevt det, men det betyder inte att allting är absolut sant. Om du hör eller läser någon annan projektdeltagares berättelse om projektet kommer det att vara en helt annan upplevelse du får ta del av. Många av personerna vi mött har vi bara lärt känna till förnamnet, andra enbart till efternamn. I den berättande texten har jag valt att använda det fullständiga namnet första gången en person nämns, därefter det namn som vi som bäst känner personen under. Om du blir förvirrad hittar du i slutet av uppsatsen en personförteckning med de nämnda personernas roller/ titlar och fullständiga namn.

Mål

Mitt examensarbete har gått ut på att gestalta och realisera en experimentell och konceptuell ekologisk köksträdgård på en given plats i anslutning till Wanås skulpturpark, och att därefter skriftligen sammanfatta och reflektera över processen och resultatet. Det praktiska arbetet med gestaltningen (från skissarbete till anläggning) har utgjort den största delen av arbetet. Den skrift som du nu har i din hand är berättelsen om processen från skissandets början till projektets fortlevnad långt efter färdigställandet av den fysiska köksträdgården. För att kunna ta till dig (och utvärdera) mitt arbete och projektet The Allotment Plot fullt ut bör du besöka både köksträdgården på Wanås och projektets hemsida och blogg på www.theallotmenplot.se.

Projektet har utförts som ett grupparbete där de olika medlemmarna haft mer eller mindre tydliga ansvarsområden, uppdelat beroende på kunskap och intresse. Det som särpräglat min del av arbetet har varit mitt intresse för, och kunskap om, trädgårdsodling. Jag kom in i projektet med kunskaper om odling som jag sedan fick fördjupa ytterligare. Under projektets gång har jag samlat på mig en mängd information och praktisk erfarenhet om nyttoväxter och hur man odlar dessa. Mycket av informationen har jag förvärvat genom samtal med kunniga odlare som vi stött på längs vägen, en del upplysningar har jag fått genom trädgårdsböcker, och en del erfarenheter har jag gjort i min egen täppa. Jag ser det som min uppgift att i denna berättelse lyfta fram några av de odlingserfarenheter som annars enbart skulle finnas kvar i mitt eget huvud och på ett förgängligt usb-minne, till nytta för ingen annan än mig själv. Genom att berätta om mitt arbete med växtmaterialet och reflektera över detta med hjälp av trädgårdsforskarnas litteratur hoppas jag på så vis kunna ge ett litet bidrag till att öppna landskapsarkitekters och andra samhällsförbättrares ögon för den praktiska trädgårdsodlingens betydelse i skapandet av en både skönare och mer miljövänlig tillvaro. Med *den praktiska trädgårdsodlingen* menar jag då den trädgårdsodling som innebär att man har fingrarna djupt nere i jorden, inte den som behandlas vid ritbordet.

Metoder

Dialog

Arbetet med att komma fram till köksträdgårdens fysiska gestalt, och dess pedagogiska budskap, baserades på diskussioner och skissarbete i grupp, varvat med enskilt skissarbete och inläsning. När vi inte var i varandras fysiska närvaro använde vi oss flitigt av Internet för att hålla liv i dialogen och för att hålla alla inblandade à jour med händelseförloppen.

Modellarbete

För att kunna skissa tillsammans använde vi oss av modeller med lösa delar, som vi flyttade runt för att testa olika lösningar. Detta skedde både i början när vi hade flera olika vitt skilda förslag att bearbeta och i slutet när vi i princip redan kommit fram till en form, men behövde finputsas denna. Man kan till och med säga att vi arbetade på detta sätt i själva anläggningsfasen, då i skala 1:1, när vi flyttade omkring pallkragar hit och dit för att hitta bästa placeringen innan vi fyllde dem med jord och började odla i dem.

Kunskapsinsamling

Kunskap om grönsaksodling samlade jag in dels genom litteraturstudier, men främst genom muntliga samtal och mail med odlingskunniga vänner, min mor, våra växtsponsorer och trädgårdsmästaren på Wanås. När jag väl skaffat mig ett hum om vilka växter vi skulle ha använde jag mig till stor del av Runåbergs frökatalog, både för att ta reda på utbudet av ekologiska fröer och för att få information om grönsakssorternas olika egenskaper och krav.

Dechiffreering

För att komma ihåg alla händelser och datum när jag i efterhand skulle beskriva processen i text dechiffrerade jag mina kladdiga anteckningar i diverse skriv- och ritblock. När inte det räckte till letade jag igenom de hundratals mail jag skrivit och fått angående projektet de senaste 10 månaderna. De viktigaste händelserna har jag kunnat datera med hjälp av de båda bloggarna - ecotopiatoday.wordpress.com och theallotmentplot.wordpress.com.

Reflektioner

För att i efterhand kunna förstå och reflektera över vad det egentligen är vi hållit på med under de ca tio månader som vi arbetat med The Allotment Plot har jag vänt mig till litteratur som behandlar trädgårdskonstens meningsskapande och trädgårdsodlingens betydelse för det goda livet, exempelvis Eva Gustavssons doktorsavhandling *Trädgårdsideal och kunskapssyn – en studie av meningens uttryck med exempel från Gösta Reuterswårds och Ulla Molins skapande handling* (2001) och David E Coopers *A Philosophy of Gardens* (2006).

Jag har också besökt ett par olika ekologiska trädgårdar med andra funktioner än att enbart producera ekologiskt odlade grönsaker.

Avgränsningar

Det är den praktiska delen som har utgjort den absolut största delen av detta arbete. Jag började så smått i december 2008, arbetade i stort sett på heltid med den praktiska delen från början av januari till slutet av maj 2009, och fortsatte med en del efterarbete i form av utställningar och evenemang en bit in i juni. Den läsande och skrivande delen har ägt rum under knappt två sensommarmånader långt efter att ett examensarbets 800 timmar passerats. Det finns en mängd litteratur jag hade velat läsa, föreläsningar och seminarier jag hade velat gå på, köksträdgårdar jag velat besöka och personer jag velat intervjua. Det finns också många tankespar och trådar som hade varit intressanta att följa upp och reflektera vidare över. Mitt mål var att skriva en sammanfattande och reflekterande text om projektet på 20-30 sidor, men berättelsen har redan pockat på och krävt långt fler sidor än så. Det har alltså inte funnits tid eller plats för mig att fördjupa mig ytterligare i litteraturen och andra medier eller att utveckla min text på fler sidor än dessa få.

Den designmässiga delen av detta examensarbete ligger främst i den fysiska gestaltningen av köksträdgården på Wanås, men också till viss del i de trycksaker och digitala presentationer av The Allotment Plot som vi producerat (flyers, utskick, blogg, hemsida, utställningar mm). I den skriftliga delen begränsar jag därför arbetet med layouten till att skapa ett läsbart dokument.

Projektet The Allotment Plot har erbjudit många infallsvinklar och intressanta ämnen att fördjupa sig i: ekologi, sociala frågor, miljöpolitik, digital teknik, digitala nätverk mm mm. Vart och ett av dessa ämnen hade i sig kunnat bli en hel avhandling. Eftersom vi var sex studenter som arbetade med projektet var det viktigt att var och en hittade sitt eget fördjupningsämne, sin egen profilering. Det ämne/den profil jag valde, eller snarare som valde mig, var växtmaterialet, odlingen. Därför är denna skrift främst berättelsen om växtmaterialet, om de arbetsmoment, händelser och människor som på något sätt haft betydelse för detta. För att få en komplett bild av hela projektet bör du även läsa de andra deltagarnas berättelser.

Ämnet stadsodling har på senare tid blivit väldigt stort och populärt, både bland forskare och gemene man. Detta kom vi under projektets gång att märka - överallt har det bara dykt upp fler och fler kopplingar och trådar att följa upp om bara tid funnits, vi har fått inbjudningar att delta med The Allotment Plot i en mängd olika projekt och evenemang, allt från Guerilla Gardening-aktioner till utställningar, trädgårdsmässor, tidningsintervjuer och Malmöfestivalen. Flera av inbjudningarna har vi nappat på, men flera saker har vi fått avböja helt, eller begränsa vårt deltagande i till ett minimum, på grund av tidsbrist.

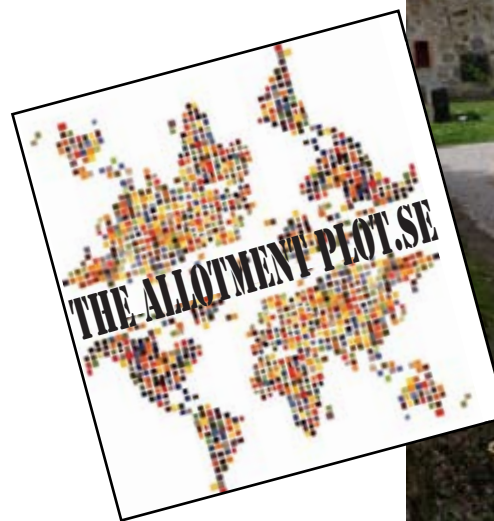

Foto: Anders Kjellsson

2. BUDSKAPSFORMULERING, GESTALTNING OCH FÖRVERKLIGANDE

Uppstart

Allra första mötet

Det är slutet av november. Vi är i seminarierummet på Alnarp, ett tiotal studenter, en handfull lärare (däribland Maria Hellström-Reimer, ansvarig för SLU's del av projektet) och Marika Wachtmeister.

I samband med omställningen till ekologisk verksamhet vill man alltså ha en ekologisk köksträdgård. Denna ska anläggas i anslutning till entrén till själva skulpturparken, i änden av vad som för tillfället är en hästhage. I närheten av den tilltänkta nya köksträdgården har det tidigare funnits en handelsträdgård, rester av denna finns kvar i form av fruktträd uppspaljéerade mot murarna och ett litet växthus. En ny ekologisk köksträdgård här skulle både vara en påminnelse om platsens historia, om att Wanås förutom konstinstitution även är ett ekologiskt lantbruk, och om kulturverksamhetens nya ekologieriktning.

Det är bråttom. Den 17:e maj är det vernissage av 2009 års utställning, och då ska det helst finnas en köksträdgård att titta på, kanske inte helt färdig och uppvuxen men åtminstone påbörjad. Redan i mitten av januari eller allra senast i februari behövs ett första förslag för att man sedan så snart som möjligt ska kunna beställa växter och börja anlägga trädgården. Vi får veta att det inte bara är en vanlig (om än vacker) köksträdgård som önskas, utan att den måste säga något mer, väcka tankar. Det är kanske inte ens nödvändigt att den producerar några grönsaker, det kanske blir en symbolisk-ekologisk trädgård. Sociala och politiska aspekter kan tas in. Samtidigt finns en tanke om att kaféet ska kunna använda det som produceras i trädgården.

Uppgiften innehåller alla moment från design och projektering till fysisk anläggning och framställning av utställningsmateriel. Det finns inte så mycket pengar i projektet, utan finansieringen blir en del av arbetet, vi kommer själva att få leta sponsorer. De som är intresserade av att arbeta med projektet uppmanas att skriva ett brev och motivera varför. Jag är mycket intresserad och skickar in min intresseanmälan.

Om varför jag vill arbeta med Wanås

*Malmö 27:e november
2008*

Wanåsprojektet verkar vara det perfekta examensarbetet, skapt speciellt för min skull. Jag har länge letat efter det perfekta projektet, efter ett projekt som skulle gripa tag i mig och inspirera mig så mycket att jag ville ägna fem månader och en så viktig del av utbildningen åt detta. Det har också känts viktigt att hitta ett verkligt projekt som fyller ett verkligt behov, att inte bara hitta på något fritt ur luften. Nu tror jag att jag har hittat rätt, av flera anledningar:

Wanås självt – konsten – naturen – publiken

Wanås är en underbart inspirerande plats där konsten kommer till sin fulla rätt. Jag har alltid varit intresserad av konst (uppvuxen i konstnärsfamilj, gått Konst och Form på gymnasiet)

På Wanås förstärker konsten och naturen varandra till en fantastisk helhetsupplevelse.

Trädgården och ekologin

Någonstans inom mig lurar en längtan efter att bli trädgårdsmästare, samtidigt som jag känner mig mycket nöjd med mitt yrkesval: jag vill ha landskapsarkitektens vidare perspektiv och jag vill arbeta med design. Under hösten har jag praktiserat i Slottsträdgården i Malmö: en ekologisk trädgård, men också om hur det är att planera och driva en offentlig trädgård med mängder av besökare. Att få designa och projektera en ekologisk köksträdgård i Wanås skulle vara en underbar möjlighet att få tillämpa och vidareutveckla tankarna och idéerna som väcktes under praktiken i Slottsträdgården.

Trädgårdens historia

Min huvudinriktning i utbildningen till Landskapsarkitekt är Design, men jag har också delvis riktat in mig på trädgårdsrestaurering då jag läst Kjell Lundquists kurser Trädgårdsrestaurering och Trädgårdshistoria II. Så det faktum att Wanås är en historisk anläggning och att den nya köksträdgården placeras där den gamla en gång låg bidrar ytterligare till projektets lockelse.

Sammanfattningsvis

Det skulle vara en otroligt kul och inspirerande att få föra samman dessa delar; konsten, trädgårdsodlingen och kanske historien i ett projekt som förverkligas för att berika en redan så fantastisk plats.

Jag är redo att påbörja projektet som examensarbete så snart som möjligt. Jag är öppen för att arbeta i grupp såväl som ensam, så länge jag inte missar design-biten av projektet.

*Linda Högberg
Lark - 04*

En grupp formas och möts

Vi får besked om att eftersom endast tio studenter skickat in en intresseanmälan kommer alla att få vara med. Jag känner mig orolig över att vi blir så många, det känns som om all energi kommer att gå åt till organisation och logistik. Jag oroar mig också över risken att inte få tillräckligt mycket inflytande över designen, den bit som jag ju känner mig allra mest lockad av.

De fem av oss tio som kan möts en decemberdag på Alnarp tillsammans med Maria Hellström-Reimer och Ann Bergsjö, som ska vara en av de biträdande handledarna. Efter mötet med handledarna sitter vi kvar och pratar vidare. Vi pratar om att ha olika workshops tillsammans, om att åka på studiebesök till olika intressanta platser. Vi pratar om kretslopp och döden, om olika sätt att synliggöra dessa i trädgården och om att hitta ett koncept eller tema. Vi pratar om interaktivitet, om hur man kan få besökarna att känna sig delaktiga i trädgården. Det står klart att det är ett grupparbete det handlar om, inte skilda projekt. Vi bestämmer att vi ska åka ut till Wanås snarast möjligt. Min oro har släppt. Nu känns det enbart roligt att arbeta i grupp.

Första besöket på Wanås

Några dagar efter mötet på Alnarp bilar vi till Wanås, vi har bestämt träff med Marika och intendenten på Wanås, Marie Ottosson. På vägen pratar vi om det oekologiska i att köra bil dit (vilket är just vad vi gör). Vi funderar på om besökarna på Wanås kan belönas om de använder miljövänliga färdmedel för att komma dit, t.ex. genom att få något från trädgården mot uppvisande av bussbiljett eller cykelnyckel. Eller kanske bilisterna kan få arbeta av sin miljöskuld genom att arbeta i trädgården? Vi diskuterar tvivelaktigheten i det ekologiska i att göra en ekologisk köksträdgård på en plats dit folk som regel färdas med bil.

Vi kommer fram till Wanås och slår oss ned i konferensrummet med utsikt över hästhagen, den forna handelsträdgården. Vi pratar om hur det som trädgården producerar ska komma till användning. En förhoppning är att restaurangen, i ny regi detta år, ska kunna använda grönsakerna. Det talas också om att man kanske skulle kunna sälja färska

kryddor i butiken, en stor del av publiken är så kallade "kryddtanter". Båda alternativen är det upp till oss att sköta logistiken kring.

Det känns som om projektet bara växer och växer, det finns ingen ände på allt som ska ingå och som det blir vårt ansvar att styra upp. Vi ska inte bara designa och anlägga en ekologisk köksträdgård, utan också se till att det den producerar används. Det känns också lite konstigt att få i uppdrag att göra en köksträdgård när uppdragsgivaren inte själv har bruk för det den producerar. Jag tolkar det som att huvudsyftet med trädgården inte alls är att producera något, utan bara att fungera som reklam/tankeväckare för Wanås ekologiska principer. Detta tillsammans med de små resurserna till skötsel och nyplantering av årliga grödor får mig att tänka på permakultur. Jag vet inte exakt vad begreppet permakultur innebär, men tänker att det skulle kunna innebära köksträdgårdsodling med perenna nyttoväxter odlade i ekologiskt hållbara system. En perenn trädgård skulle kunna klara sig utan skörd och nyplantering, på så sätt skulle man slippa att skörden går till spillo om ingen använder den.

Annika, Marta och hästen i den blivande köksträdgården

Efter lunchen blir vi guidade till hästhagen som utgör den plats där köksträdgården ska anläggas. Strax intill finns redan en liten privat köksträdgård, bakom ett rött staket odlas det kryddor, bär och grönsaker i pallkragar. Genom sin placering kommer den tänkta köksträdgården att passeras av i princip alla skulpturparkens besökare.

Vi vandrar runt i parken, insuper stämningen och tittar på - och leker med - konstverken. På ett ställe i parken växer illgrön bambu mitt ibland allt det så här års rödbruna och gråa. Denna syn får oss att leka med tanken på hur kul det skulle se ut med en liten kåltäppa mitt i skogen, som filial till den stora köksträdgården.

Vi bilar hem. I bilen diskuterar vi hur svårt det är med kommunikation via mejl, vi har alla problem med mejllistor och att få ut information till alla. Ingen av oss är särskilt insatt i hur datorer och internet fungerar. Samtalet leder, lustigt nog, efterhand fram till att vi bestämmer oss för att vi ska starta en blogg och helst också skapa en köksträdgård i Second Life. Det senaste kommer aldrig att bli av, men två bloggar och en hemsida kommer det till slut att bli, ja hela projektet kommer som vi snart ska märka att karaktäriseras av kontinuerliga webdialoger och till stor del handla om internetbaserat nätverkande.

Blivande köksträdgård, hästhagen till vänster, rakt fram entrén till skulpturparken, till höger utställningshallen Magasinet

*Vänster: Bambu i parken
Höger: Odlingsruta i parken*

Jullov

Första besöket på Wanås är sista gången vi ses innan jul och nyår. Var och en läser och funderar på egen hand, och jag lånar böcker om ekologisk odling, trädgårdsodling och grönsaker på biblioteket. Jag funderar på vilka växter och strukturer vi skulle kunna använda oss av. Växtföljd verkar vara A och O i grönsaksodling, i och med detta blir det kanske viktigare att forma ramar och strukturer snarare än exakta växtval. Samtidigt funderar jag på vilka perenna växter vi skulle kunna använda oss av och vilka visuella kvalitéer de kan tänkas ha. Växter jag skriver ned i mitt anteckningsblock är: sparris, rabarber, kvanne, humle, bärbuskar och diverse kryddor, alla de växter jag skriver ned kommer i slutändan att finnas i köksträdgården på Wanås.

Under våra första möten och diskussioner har många nya tankar och frågor väckts, jag försöker samla ihop dem:

”Varför just en ekologisk köksträdgård just här? Termen köksträdgård talar om nytta, om att producera grödor för att fylla ett behov. Finns det behovet här? Visst, det finns en restaurang som kan använda en del av grönsakerna som odlas, men kommer den att använda allt? Ska menyns utformning styra trädgårdens utformning? Vem ska skörda och ta hand om grönsakerna: restaurangpersonalen eller trädgårdsmästaren? Ska trädgårdsmästaren springa kors och tvärs mellan byggnader och trädgård och serva restaurangen, eller ska kockarna klampa runt i grönsakslandet? Avståndet mellan den tänkta köksträdgården och restaurangen är inte att förringa. Visst går det att lösa, men det kräver samarbete och intresse, kanske blir det i slutändan lättast för restaurangen att beställa sina grönsaker från något annat företag. Vad jag vill åt är att det kanske inte alls är helt meningsfullt eller nödvändigt att producera några grönsaker, syftet med en trädgård här är snarare en inspirationsträdgård, en upplevelse för besökarna och en påminnelse om Wanås nya ekologiska inriktning samt det faktum att Wanås inte bara är konst utan även ett av Nordeuropas största ekologiska lantbruk.”

En blogg startas för att underlätta kommunikationen inom gruppen när alla är på olika håll under julen. Den får namnet ”Bättre lite skit i handen än ett lass i skogen” för att anspela på temat kretslopp och skit.

En ny grupp

Två av de första fem som träffades bestämmer sig under julen för att hoppa av projektet. Snart hoppar två av de andra också av. Gruppen kommer till slut att bestå av sex medlemmar: Karin Andersson, Johanna Bratel, Marta Strand, Annika Söderberg, Therese Wallgren och jag. Jag och Annika kommer att arbeta med projektet på heltid som våra examensarbeten medan de övriga kommer att göra det som en individuell kurs med lite mindre omfattning. Vi bestämmer att vi ska komma igång med arbetet genom att åka på en inspirations- och lära-känna-varandra-helg i Wanås.

Första helgen i Wanås

Denna helg i början av januari tillbringar hela gruppen tillsammans i Wanås. Fem av oss anländer på förmiddagen och går en promenad i parken, vi som var här i december visar ”vår” plats för de som inte sett den än.

Vi äter lunch och får lite egentid innan vi möts upp igen med kaffe och kaka för att börja diskutera. Vi pratar om betydelsen av olika begrepp som ekologi, ekologisk, kretslopp, köksträdgård, ekosystem, om geografisk kontext, om odling, kultur/turism, lantbruk, whoppies, wwoof mm.

De två sista deltagarna anländer i kvällsmörkret. Vi lagar middag och dricker vin, myser i soffan med levande ljus, kaka och mer vin. Det blir en avslappnad kväll, det känns som att det viktigaste just nu är att vi lär känna varann, inte att få jättemycket gjort.

Lördag: Vi äter en mysig frukost tillsammans innan vi börjar med våra workshops, vi har nämligen inför helgen bestämt att var och en ska förbereda en liten mini-workshop för de övriga, för att komma igång med skissandet och tänkandet. Dessa workshoppar handlar bla om att känna in platsen, att förstå vad som gör en ekologisk trädgård ekologisk, att reda ut varför det ska finnas en köksträdgård på Wanås och fundera på vad för slags maträtter det skulle kunna bli av det vi odlar där.

Jag vill komma igång med växtmaterialet, så min workshop handlar om detta, jag kallar den "Köksväxter och rumslighet". Det är främst en uppgift i att skissa på olika sätt att forma rum av nyttoväxter, men innehåller även frågor att reflektera över. Formuleringen av min workshop finns att läsa i sin helhet under rubriken *Nyttiga rum* i kapitel 3.

Under tiden som vi går igenom de uppgifter som vi formulerat under de olika workshoprubrikerna känner jag en frustration växa inom mig, vi skissar knappt något alls, trots att en del av uppgifterna är just konkreta skissuppgifter, allt bara mynnar ut i diskussioner, där vissa deltagare tar över helt och andra sitter tysta. Jag hade hoppats att dessa tillfällen skulle få igång en skissprocess och blir frustrerad och irriterad över allt diskuterande, även om en hel del av diskussionerna i sig är intressanta.

Vi äter middag och dricker vin. Efter middagen börjar vi spontant skissa i smågrupper. Det är roligt, plötsligt känns det som att vi kommer nån vart. Idéer som kommer upp är en trädgård i ica-butikform, i menykartotekform, en återvinningsträdgård där man kan byta skräp mot grönsaker. Jag är inne på att göra trädgården till Wanås återvinningscentral, något som jag tycker att denna publika anläggning är i större behov av än massa grönsaker.

Söndag: Vi äter frukost, går en promenad, planerar det fortsatta arbetet. Efter lunch åker vi hem.

Det hela känns inte riktigt bra längre, det känns inte som om jag och resten av gruppen vill åt samma håll. Jag kom in i projektet med bilder i huvudet av Slottsträdgårdens och Kristinetorps köksträdgårdar i Malmö, av Rosendals trädgård i Stockholm; sköna idylliska platser som för mig är sinnebilder av vad en ekologisk köksträdgård kan vara, men dessa för mig så vackra trädgårdar verkar enbart provocera de andra gruppmedlemmarna, man tycker att det är puttenuttigt och oärligt med sådan romantisk idyll. Jag upplever det som att jag är den enda av oss som är intresserad av själva grönsaksodlandet, det känns ensamt.

Västra Flygeln, vår bostad denna helg

ekologi
(wiki) Vetskapen om de levande
varelsernas relation till sin
omvärld. biotiska - abiotiska.
ekologi som vetenskapligt begrepp
/ värdeaddat begrepp
• samspel
• människa - mat - natur
ekologisk mat =
mat gjord på råvaror som räknas
som ekologiska = kommer från
ekologiska odlingar där man ej
använder växtskyddsmedel
pesticider
GMO
kontrakt

DISKUSSION LÖRDAG
- ekologiska system
- berätta en historia - ta med
sig in i parken
- synlig göra kretslopp
- leka med ekomaterial/objekt
- involvera besökare
- känna sig som en del av ett
kretslopp / ekosystem / naturen
- tid
- naturens villkor: landscape urbana
- flaskhals / förlämningspunkt
- kommunikation mellan de olika
historiska lagren.
- natur möter kultur
offentligt möter privat

Vi skrev upp nyckelord från våra diskussioner på stora sjok av skisspapper som vi fäste upp på väggarna i Västra Flygeln

Fortsatt arbete och handledning

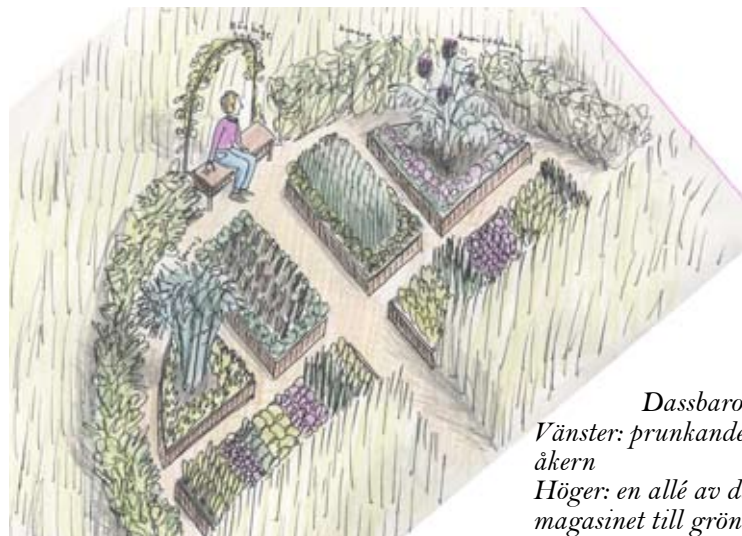
Handledning och motighet

Veckan efter första helgen på Wanås har vi några möten med gruppen, skissar på egen hand och får givande handledning med konstnärerna Peter och Jonas – Peter Dacke och Juan Carlos Peirone – och hortonomerna Lotta Nordmark.

Med Lotta pratar vi om praktiska saker som jordmån, ogräs och upphöjda växtbäddar, men även om den pedagogiska poängen med att göra en offentlig köksträdgård i en tid då hemmaodling minskar allt mer.

Med Peter och Jonas leker vi med modeller som vi byggt av Wanås i ett par olika skalor.

Vi testar att stoppa in olika förslag vi skissat på i modellerna och tillsammans hittar vi nya lösningar. De olika idéer vi haft om utedass, sädesåker på platsen och trädgårdsland i en sädesåker hittar plötsligt sin form tillsammans: Hela hagen blir en sädesåker med en barockallé av utedass. Allén leder fram till en liten men prunkande skön grönsakstäppa mitt i åkern. Alla verkar peppade, det känns som en förlösning, allt

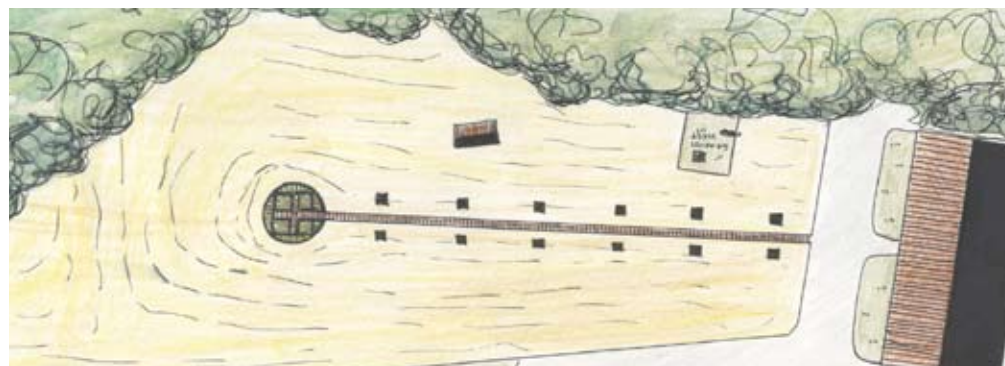

*Dassbarocken:
Vänster: prunkande täppa mitt i åkern
Höger: en allé av dass leder från magasinet till grönsakstämpan*

har hamnat på sin plats. Det visar sig snart att inte alla hade samma upplevelse av förlösning, utan ett par av gruppens medlemmar kände sig nästan överkörda, de kände att det ett var Peter och Jonas idé, inte vår egen. Det här förslaget, som vi kallar Dassbarocken, kommer att bli mitt favoritförslag som jag skissar vidare på och fördjupar mig i när de andra fokuserar mer på andra förslag.

När vi sitter och arbetar tillsammans utan handledare går det rätt trögt med skissandet, det blir mest filosofiska utläggningar om vi inte fastnar i diskussioner om små smakdetaljer eller pratar om hur vi ska söka sponsorer. Den kreativa skaparglöden saknas. Det känns dessutom ofta som att vi glider bort från att göra en köksträdgård, vilket sliter i mitt hjärta. Så småningom enas vi dock om att vi ska hålla fast vid köksträdgården som tema på något sätt, vilket lugnar mig lite.

Det känns motigt, det känns inte alls som om gruppen och jag vill åt samma håll. Jag har ett långt och givande telefonsamtal med en vän som råder mig att välja mina strider, jag behöver inte vara med och tycka något om allt, jag kan fokusera på det jag bryr mig mest om, ett råd som jag sedan försöker följa under arbetets gång. Jag lyckas på det viset låta bli att lägga mig i de delar som jag ej känner mig så intresserad av och istället fokusera på de delar som intresserar mig mest, som tex växtmaterialet. Min vän får mig också att inse att det är något positivt att jag blir så upprörd och ledsen när arbetet känns motigt, det är ju för att jag är engagerad! Vid ett senare tillfälle får ett samtal

med en av de avhoppade gruppmedlemmarna mig att inse att det kanske inte är just jag som står i motpol till resten av gruppen, utan att hela gruppen är i obalans. Vi har alla svårt att bejaka varandras idéer, varje presenterad ny idé möts mest av farhågor och negativt ifrågasättande istället för en positivt prövande inställning. Som om vi är rädda för att våra egna idéer ska komma bort om vi bejakar de andras.

Födelsen

Vi får återigen handledning med Peter och Jonas. Det är vid det här tillfället idéerna föds som så småningom kommer att leda fram till resultatet "The Allotment Plot".

En idé som gruppen varit inne på ett tag är att göra någon form av kolonilottsparafras, som tex att välja ut en odlingslott i något av Malmös koloniområden för att minutiöst kopiera och bygga upp denna ute på Wanås. Vi berättar om denna idé och då berättar Peter om ett konstprojekt där Gun Gardens anlade en koloniträdgård mitt på St. Knuts Torg i Malmö under ett halvårs tid (www.koloni.dbskane.org/koloni.htm). Det är nog här någon gång som idén att samarbeta med andra aktörer föds. Vi försöker få till ett möte med Gun Gardens, men lyckas inte. Roligt är det dock att ett halvår senare kunna notera att det står fyra The Allotment Plot-odlingsrutor på just Sankt Knuts torg, anlagda av Malmö Gatukontor. Nu börjar vi prata om att dela upp och sprida ut kolonilotten istället för att göra ett enda objekt. Jag klottrar ned i mitt anteckningsblock: "göra små odlingar här och där. Kolonisera Wanås. Ta in fler deltagare" Peter börjar prata om att ta hela området i anspråk genom att dela in det i ett rutnät. "rutor över hela Wanås kolonisera m kolonilott" skrafsar jag ned i blocket. Vi inser att måttet på sådana rutor självklart måste vara 120x120 cm, eftersom 120 cm är den klassiska bredden på en odlingsbädd (för att man ska nå att arbeta i hela bädden utan att behöva kliva i jorden). Rutorna måste ha ramar av något slag, plattsättning eller kanske träramar. Om och hur vi vill visa rutnätsmönstret är upp till oss, men vi måste ta HELA Wanås i anspråk säger våra handledare. Kan någon av oss ana att detta är det förslag som vi ska komma att genomföra? Och att det inte bara kommer att ta hela Wanås i anspråk, utan hela världen?

Tre förslag

Efter att ha sållat bland alla våra idéer finns nu tre förslag kvar, som vi diskuterar mer på allvar. Dassbarocken finns kvar men möts av en del skepsis, en del i gruppen förstår inte *meningen*, vilket budskap förslaget skulle förmedla. Det bildas snart två läger i gruppen, där det ena söker efter en explicit uttryckt mening, medan det andra (bestående av mig själv och Annika) menar att en stark fysisk upplevelse på/av platsen är det i sig självt meningsfulla. Kolonilottsidén gillar vi fortfarande, men det är tveksamt om just vår plats är rätt för detta förslag med tanke på den agrara omgivningen, och det är svårt att komma fram till hur den skulle kunna placeras. Framför slottet hade varit en mycket bättre plats, eller i en stad... Rutnätsystemet verkar kunna funka, det känns enkelt och ingen har några större invändningar... förutom jag som tyst för mig själv tänker att det inte tycks bli så mycket köksträdgårdsdesignande med det förslaget, om det bara ska vara enkla små rutor med lite potatis och morötter i.

Inför presentationsmötet på Wanås delar vi upp de tre förslagen mellan oss och jobbar med att förtydliga dem till presentabelt skick. Det blir jag ensam som tar hand om Dassbarocken, medan de andra jobbar två och två med Kolonisera Mera (som odlingsrutorna döpts till) och Gå inte lottlös (kolonilottsforlaget). I efterhand kan jag konstatera att det hade varit bra mycket bättre om jag hade arbetat tillsammans med någon annan med Dassbarocken, då hade det inte behövt bli så mycket av den mitt-förslag-mitt-revir-stämning som det nu kommer att bli kring förslaget, vilket resulterar i att ingen annan känner sig manad att engagera sig i det.

Presentationmöte på Wanås

En torsdagen i slutet av januari beger vi oss till Wanås för att presentera våra tre förslag för intendenten Marie Ottosson och trädgårdsmästaren Josefin Wickström. Dassbarocken och Kolonisera Mera faller i god jord, men inte Gå inte lottlös. Kolonisera Mera är det förslag som får mest gehör, både på grund av genomförbarheten och för att det fått ett tydligt globalt perspektiv nu under de senaste två dagarna när Johanna och Karin arbetat igenom det.; odlingsrutor som sprider sig från köksträdgården ut i resten av skulpturparken i Wanås och vidare ut i resten av världen.

Efter mötet står det klart att vi alla vill jobba vidare med rutorna i Kolonisera Mera, alla verkar vara tillfreds med att lämna Gå inte lottlös och Dassbarocken bakom oss, även jag. Det känns skönt att ha fått arbeta igenom och presentera Dassbarocken ordentligt, och att förslaget föll på genomförbarheten, inte på idén och uttrycket. Nu känner jag mig redo att lämna det och jobba vidare med rutorna i det förslag som kommer att utvecklas till The Allotment Plot.

Ett förslag att arbeta vidare mot - budget och andra praktikaliteter

Från och med nu är mitt anteckningsblock späckat med praktisk info: attgöra-listor, namn och nummer till olika företag, prisuppgifter på växter och jord mm. Dagboksanteckningar och utförliga beskrivningar av möten och tankegångar blir det allt mindre av.

Vi ses hemma hos Marta dagen efter presentationsmötet på Wanås (tidigare har vi arbetat hemma hos Annika och Karin) för att ta tag i allt det praktiska som det nu antligen är möjligt att ta tag i efter att ha bestämt oss för att jobba vidare med det som ska komma att bli The Allotment Plot.

Det är bråttom med budgeten, den ska vara inne på torsdag kommande vecka, så nu måste vi snabbt ta reda på en rad uppgifter: vad kostar trä till kvadratiska odlingsramar? Är det trä vi ska använda? Lärk eller

gran? Jord, var får man tag på det? Hur mycket behöver vi? Ska vi frösa eller plantera utplanteringsväxter? Var får man tag på ekologiska fröer och plantor och vad kostar det? Vilket markmaterial ska vi använda? Hur mycket sponsring kan vi få? Hur många gånger kommer vi att resa till Wanås och hur många nätter ska vi bo där? Det är bråttom att ta reda på alla dessa uppgifter, samtidigt är vi inte klara med gestaltningen av trädgården, vilket gör det svårt att beräkna hur mycket material som kommer att gå åt. Vi förenklar det hela genom att räkna på 100 st 25 cm höga odlingsrutor. Det blir 40 ton jord, 120 kvadratmeter träplank och en hel massa växter och frön.

Pallkragens för och nackdelar (och gruppdynamikproblem)

Vi får handledning med Lotta Nordmark igen. Hon börjar prata om odling i pallkragar. Detta är något som vi inte tänkt på förut, men det verkar ju vara ett väldigt enkelt och bra sätt att odla på, enkla träramar som går att fälla ihop och veckla ut, och stapla ovanpå varandra till önskad höjd och sen fylla med jord. Men det finns ett stort aber: vi har ju bestämt oss för kvadratiska odlingsrutor med måtten 120x120cm medan standardmättet på en pallkrage är 120x80cm.

4 st pallkragar à 120x80cm

Nu följer en jobbig tid för gruppen. Vi diskuterar och diskuterar, men fastnar i detaljer gång på gång. När vi handskats med de stora frågorna – om koncept, budskap och sånt – då har allt fungerat bra, men nu när det handlar om smakfrågor och detaljer i själva utförandet, ja då kör vi fast.

En lång och frustrerad eftermiddag diskuterar vi möjligheten att

lämna det kvadratiska måttet för att kunna använda den rektangulära standardiserade pallkragen. Det bildas olika läger i gruppen, en falang argumenterar för att standardpallkragen kan bli än starkare än en nykonstruerad kvadrat pga av den globala igenkänningsfaktorn, lättheten att införskaffa. Det något råa industriella uttrycket tilltalar också denna falang. Som antagonist till denna falang har vi en gruppmedlem som anser att det råa uttrycket är fult och helt fel, att t.o.m hemmabyggda träramar i kvadratisk format skulle bli för rått och fult. Mittemellan står de som inte tycker att pallkragar är fult och fel i sig, men att det är viktigt att vi håller oss till den ursprungliga kvadraten.

Vi står och stampar, diskuterar tills vi kan gråta utan att komma fram till något. Till slut brister det för en i gruppen som får ett utbrott och vägrar diskutera pallkragar och kvadrater mer. Då börjar vi prata om gruppdynamiken istället. Det visar sig att alla i gruppen länge känt en motighet men att var och en trott att det bara var hon själv som hade problem. Det finns ett allmänt motstånd i gruppen mot att bejaka andras idéer, som av rädsla för att inte få gehör för de egna idéerna, vilket skapat en ond cirkel av negativitet. Det känns på ett vis förlösande att komma på detta, samtidigt frustrerande eftersom vi inte vet vad vi ska göra åt saken.

Vi får handledning med Maria och tar upp problemet med gruppdynamiken. Hon blir på ett vis överraskad, för trots problemen vi berättar om har vi ju lyckats komma på flera strålande bra idéer och ett mycket bra koncept. Kanske är det så att just det faktum att vi sinsemellan tänker så olika och har så olika smak har tvingat oss att vässa argumenten, förkasta sämre idéer och finputsas det som vi lyckats enas om så att endast det bästa klarat sig genom all stötning och blötning.

Först råder Maria oss att göra något trevligt ihop utöver projektarbetet, för att trivas ihop och lära känna varandra – men vi invänder att detta ju är det enda som redan fungerar bra, vi lagar allt som oftast lunch ihop, dricker kaffe och fikar, ibland en middag med vin. Vid dessa tillfällen fungerar det hur bra som helst och vi har massor att prata om, men när vi sen ska börja diskutera designen på vårt förslag krockar det igen. Problemet, säger Maria, kan vara att gruppen består av enbart kvinnor, som visst ska ha svårare än män att ta på sig olika nödvändiga roller

som tex ledarrollen. Vi får i uppdrag att öva på att ta på oss olika roller, och även att göra regelrätta rollspelsövningar. Dessa övningar hade säkert kunnat vara bra, men innan vi hinner börja löser sig gruppdynamikproblemet och även pallkrage/kvadrat problemet av sig självt:

Vi lämnar designdiskussionerna ett tag för att gå vidare med att kolla upp en rad praktiska saker, plötsligt börjar saker lossna; vi delar spontant upp arbetet mellan oss, de närmsta dagarna består arbetet av att kolla upp material och priser på nätet, och att ringa runt till företag som kan tänkas sponsra med växter och annat material.

Eftersom var och en sitter och kollar upp saker på egen hand kan vi glädjas åt varandras upptäckter utan att konkurrera om vems uppfattning om designdetaljerna som ska råda. Så gör Karin en upptäckt som löser hela problemet kring rektangulära pallkragar versus kvadratiska hemmabyggda ramar; det finns ett företag som tillverkar pallkragar med måtten 120x120 cm! Efter de långa och jobbiga diskussioner vi haft känns det som att det här är det enda rätta; enkelt att beställa och montera, rätt mått, och samtidigt finns den globala igenkänningsfaktorn. Vi enas om att det här är vad vi ska satsa på.

200 pallkragar à 120x120cm

Växt lat	svenskt namn/sortnamn	ekofrö plant	skugga	halvskugga	Sol	blomma	prakt tid	höjd	doft	perenn	Sädd/utplantering	kulturvärde	övrigt
Fruktbärande grönsak													
Cucurbita maxima	pumpa	R		x				ranka			som squash men ej lika värmekrävande förk el varmt friland		
Cucurbita pepo "Trombonchino"	sommarsquash	L, R											Snabb J, liten busk
Lycopersicon lycopersicum	tomat	L, K, R											

Stjälkgrönsaker
Asparagus officinalis
Cynara cardunculus
Foeniculum vulgare
Rotfrukt
Beta vulgaris var. conditi
Daucus carota
Raphanus sativus
Tragopogon porrifolius
Växt lat
Bladgrönsaker
Allium porrum
Allium ursinum
Atriplex hortensis
Barbarea vulgaris
Beta vulgaris
Brassica oleracea
Brassica oleracea
B. O. Var.sabellica
Eruca sativa
Lactuca sativa cvs
Oxalis acetosella?
Portulaca oleracea
Rumex acetosa
Urtica dioica
Spinaca oleracea

Äntligen Växter

Att få tag på plantor och frön

Under samtalet med Maria om gruppdynamiken fick vi förutom råden om rollspel rådet att försöka hitta olika områden för var och en att kunna flippa ut i och arbeta mer självständigt med. Nu har det äntligen blivit dags för mig att få fördjupa mig i det som jag längtat efter: Växtmaterialet.

Efter att i flera dagar ha skjutit upp det sätter jag mig ned och börjar ringa runt för att få tag på ekologiskt odlade plantor och fröer, helst av allt vill vi få växtmaterialet sponsrat. Ringa och jaga sponsorer är verkligen inte min grej intalar jag mig (trots ett förflutet som telefonförsäljare) men jag samlar mod och slår det första numret. Nu följer en räkka supertrevliga samtal med hjälpsamma rara örtgubbar och kryddtanter. Jag börjar med att ringa Kjell Åberg på Åbergs Trädgård som verkar ha en bra miljöpolicy men inte helt och hållet ekologiska plantor, han säger att han kan tänka sig att sponsra om det kniper med det ekologiska på andra håll. Kjell hänvisar mig vidare till Lindbloms Frö som kan tipsa mig om sina andra kunder, dvs ekologiska odlare här i Skåne som skulle kunna dra upp plantor åt oss. På så vis kommer jag i kontakt med Lotte Palm som driver Klinta Kryddor och Grönt och kommer att bli vår största plantsponsor och inte minst en ovärderlig rådgivare i planeringen av det praktiska arbetet med växterna. Peppad av dessa positiva samtal ringer jag vidare och får tag på Johnny Runåberg på Runåbergs fröer som kommer att skänka alla de fröer vi behöver och mer därtill. Så fortsätter det, den ena odlaren tipsar om nästa, och alla jag ringer är väldigt positiva

till vårt projekt, en del vill bidra med växter, andra har ingen möjlighet till detta men tipsar vidare till andra som kanske kan.

Efter alla dessa samtal om växter och fröer är det en sak som står klart: för att kunna få klara besked från företagen om deras möjlighet till sponsring måste jag komma med klara besked om vilka växter och vilka kvantiteter vi behöver. Jag beställer hem och laddar ned frökataloger och läser i böcker om alla grönsaker och kryddor som vi skulle kunna plantera i trädgården. Var ska man börja? Hur ska det gå att välja ut några få när det finns så otroligt många härliga växter att välja mellan?

För att bena ut all information börjar jag skriva listor och tabeller. Jag går igenom informationen i frökatalogerna jag beställt och de böcker vi lånat på biblioteket. Till en början väljer jag helt enkelt bara ut de växter som tilltalar mig, de andra i gruppen ger förslag på växter de vill ha med, det blir mängder... Jag börjar dela in växterna efter skuggtålighet och höjd. Det räcker inte. Jag delar in växterna i olika kategorier: Bladgrönsaker, Klätterväxter, Baljväxter, Frukt/buskar/träd, Kryddor/läkeörter och Blommande nytta. Varje växt får sedan anmärkningar angående tillgång av ekofrö, skuggtålighet, blomning, höjd, doft, perenn/annuell, sådd/utplantering och kulturvärde. Det blir en fyra sidor lång tabell med närmare 80 arter för gruppen att välja mellan.

Apium graveolens var. dulce	rödsalladsenap Selleri, blom/blad	R									förkult feb mars utplant		J tips Snabb J
	Asiatiska blad	R		x			till senhöst				eft 10-12v tidigt-sent		
Klättrande													
Actinidia arguta	krusbärsaktinidia (mjnikjwi)		x	x	x			x	x				Behöver hon och hanplantor
Basella rubra	röd malabarspenat	R			x			2-300			utplant efter frost		
Habitia thamnoides	Rankspenat			x	x			x		x	Häst el delning		

Skissa med växter

Vi är nu mitt i februari. Vi ska försöka fundera och skissa mer på växtmaterialet nu när jag blivit klar med växtlistan. Vi får i uppgift att hitta på skissuppgifter åt varandra för att vi ska komma på ett koncept att använda oss av i valet av växter och deras placering. (Eller är det bara jag som får uppgiften att hitta på uppgifter åt de andra?) Jag hittar på några teman att skissa på, som tex övergången mellan vild natur och kultiverad odling, eller olika färgskalor. Jag kan tyvärr inte minnas att denna övning gav något nämnvärt resultat. Det är svårt för mig att uppväcka något intresse för växterna hos de andra. Jag vet inte riktigt om det är för att de verkligen är helt ointresserade, eller om det är för att de tycker att de vet för lite för att ha något att komma med.

Mångfalden segrar

Den mycket utförliga växtlista som jag satt ihop använder vi till att tillsammans välja och vraka ur. Vi lyckas välja bort och välja ut ett antal växter. Först bestämmer vi oss för att hålla det enkelt med ganska få växtsorter, ett 20-tal ungefär. Men det blir för hårt, vi väljer på känn ut våra favoriter och när 20 växter valts ut återstår flera som vi "bara måste" ha med. De andra i gruppen lämnar beslutet om växterna till mig, och jag utökar snabbt antalet sorter till drygt det dubbla. Det känns inte rätt att utesluta så många intressanta, vackra och goda växter bara pga någon enkelhetsprincip som vi hasplade ur oss lite på måfå för att vi kände oss tvungna att bestämma något. Gruppen godtar mina argument för mångfald i kökslandet och jag går igång med att sortera växterna i nya listor: denna gång med radavstånd, plantavstånd, antal frö/löpmeter, antal plantor och frön per odlingsruta. När illustrationsplanen så småningom blir klar räknar jag hur många odlingsrutor vi ska ha av varje växt och därefter kan jag räkna ut hur många plantor och frön vi behöver av varje sort.

	Plantavstånd i cm	Radavstånd i cm	antal plant /löpmeter	antal frö /löpmeter	antal frö per rad a 1,2m	antal plant per rad a 1,2m	antal rader per ruta	antal plant/ ruta	antal frö/ruta	för- kultivering	utplantering	direkt- sådd
Perenna												
Dill (kron)		40-50		80	100		3		300			n. j. r.
Citronmeliss	30-40							9-16	15-30	april		maj
Humle												
Kvanne	solitär							1-3?				höst-tidig vår
Libbsticka	50							4-5	7-9	mars-april		maj
Mynta	30 (25-35)							16	30	mars-april		
Rabarber	år 1 10 cm år 2 120cm							140?				
Smultron	30							16	30	mars-april	frostrisk över	när jorden är varm
Sparris	30-40	150	3			3-4	1	3-4	6	jan-apr		
Annuella												
Trädgårdsbönor	10-12	40-50	8-10	15		10-12	3	30-36	40-50			början av juni
Bondböna	15	50-70	7	8		8	2	16	20			n. j. r.
trädgårdsärtor	3-8	20/80-110	12-35	25	20-50	14-40	2	30-80	40-100			jord 10°
Fänkål	20	40-50				6	3	18	30			

Utsnitt ur min mängdberäkningstabell

Pengar och Laster

På Alnarp får vi handledning med Ann Bergsjö som hjälper oss att bena upp vilka olika handlingar vi måste producera för att kunna gå vidare med förverkligandet av trädgården. När vi pratat färdigt om dessa praktiska frågor börjar vi spåna på olika idéer och teman, däribland något som långt senare, mest pga slumpen, kommer att förverkligas (kanske med ett vagt minne av detta samtal i bakhuvudet): receptbaserade odlingsrutor. Från detta tema kommer vi vidare in på mer syndiga teman: tobaksodling, korn och humle för öltillverkning, brännvinskryddor, ja vi kommer även in på möjligheten att odla ännu farligare och mer provocerande grejer, från cannabis och svampar till kokablad. De tre senare förslagen förverkligades aldrig, däremot växer det nu både tobak, humle och korn och malört (brännvinskrydda) i en del av rutorna i köksträdgården på Wanås.

Vi har ett möte med Maria som till stor del handlar om budgeten. Vi får en smärre chock när vi inser att trots de (för oss ofantligt) stora summor som verkar finnas till projektet är risken stor att pengarna ändå inte kommer att räcka till. Pengafrågan är en fråga som kommer att följa oss genom hela processen: stundvis kommer den få oss att känna uppgivenhet och maktlöshet, senare ser det plötsligt helt ljust ut, det verkar till och med som om vi kan unna oss en studieresa till någon trevlig guerillagrön storstad. Riktigt hur det hela hängde ihop kommer vi nog aldrig att begripa...

Syndig malört och virginiatobak.

Humle och korn = öl

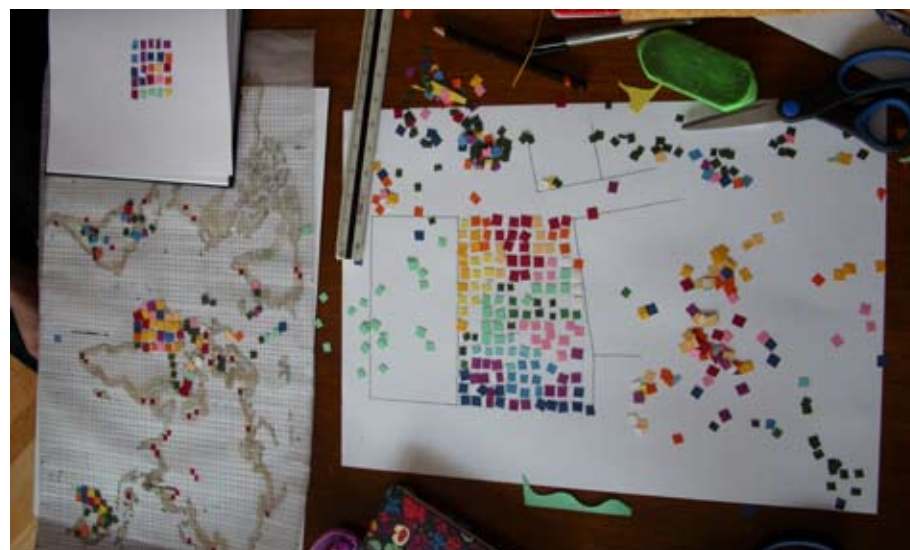
Illustrationsplanen - Oseriöst?

Både Annika och jag har på eget bevåg tillverkat varsin godtyckligt skalenlig modell av platsen och en massa små odlingsrutor som går att flytta runt. Dessa använder gruppen till att skissa med. Det underlättar skissandet att kunna flytta runt på tredimensionella saker tillsammans, istället för att var och en sitter med eget papper och penna. Vid ett tillfälle börjar några av oss att leka hejvilt med färgglada bokstavsmagneter på ett kylskåp, och någon av oss kommer på idén att klippa till rutor av olikfärgat papper för att symbolisera olika växter. En lek växer fram där vi turas om att på måfå eller känsla ta bort och lägga till rutor från planen. Vi har två huvudteman som vi skissar på och klurar på om de går att föra samman: Det ena temat är ett rutnät som vi baserat på de geometriska former som utgörs av Wanås byggnader, murar och allér mm, och det andra är temat Epicentrum; där tar vi fasta på trädgårdens funktion som ett epicentrum för odlingsrörelsens spridning ut i världen. Det finns oändligt många olika sätt att placera ut rutorna, rätlinjigt, radiellt, helt slumpartat mm mm. Ett par av oss har en känsla av att de mest slumpmässiga utplaceringsvarianterna är de som känns mest rätt, men den känslan är inte tillräckligt stark för att hela gruppen ska känna sig övertygad. Vi pratar om möjligheten att låta något annat än vår egen goda smak avgöra utplaceringen av rutorna, tex skulle en skock dagisbarn kunna få markera var de ska stå, eller kanske Wanås besökare kan få placera ut en ruta var? Inom gruppen finns det dock en alltför stor ovilja att släppa kontrollen av designen så totalt. Det finns också en rädsla för att det ska vara ett tecken på feighet att lämna designen åt slumpen.

Vi inser att vi inte kan klara detta på egen hand och sänder ut ett nödrop till Peter Dacke och Juan-Carlos Peirone som kommer till vår undsättning och erbjuder handledning.

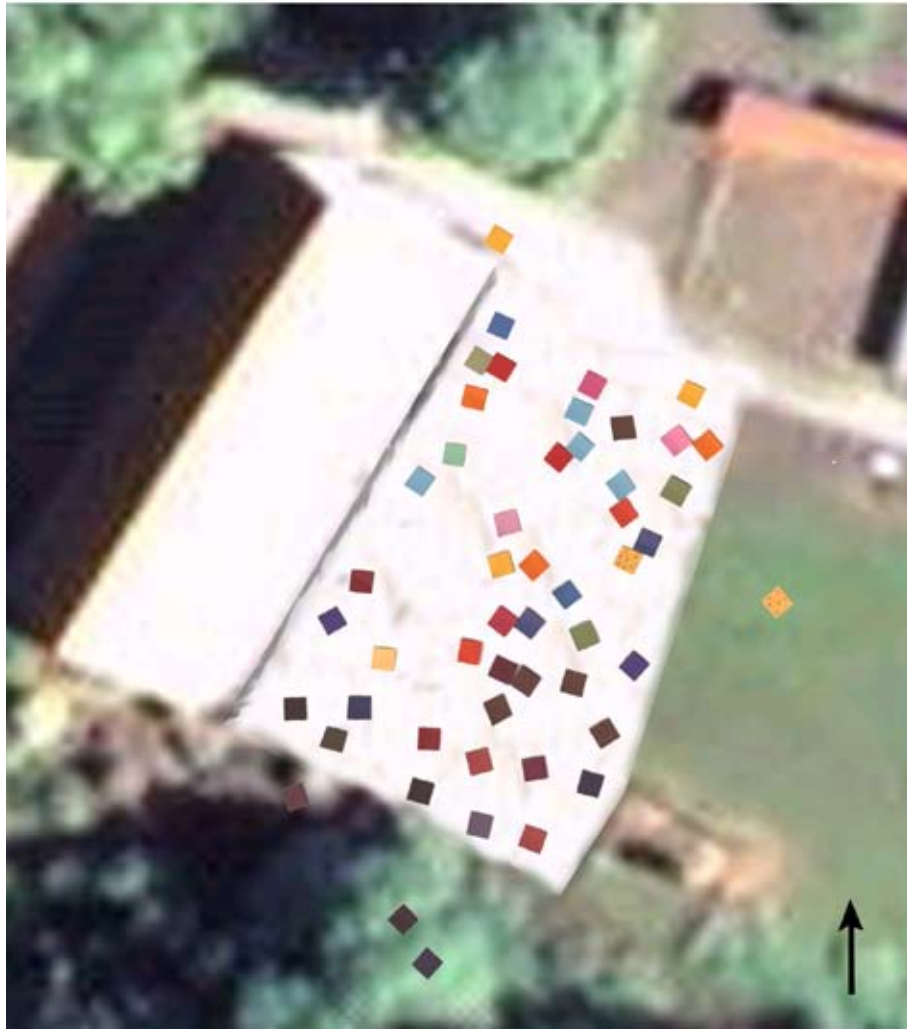
Nästa möte med Wanås närmar sig i rask takt, och då måste vi kunna presentera en färdig illustrationsplan. För att vara så effektiva som möjligt, så att vi hinner med allt vi ska göra, överlåter de andra i gruppen ansvaret för illustrationsplanen (och egentligen därmed stor del av hela gestaltningen) på mig och Annika. Vi två åker ut till Alnarp och träffar våra kära konstnärer. De är till stor hjälp, när mötet är över är vi båda övertygade om att det rent slumpartade uttrycket är det enda

rätta, även om vi är något oroliga över att resten av gruppen ska sparka bakut. Konstnärerna får oss att inse att eftersom vi varken kan eller vill styra över hur odlingsrutorna ute i världen placeras, så är det onödigt och rent av dumt att "hitta på" en geometri i själva trädgården.

Vi skissar och kladdar ihop en plan med trädgårdens perenna struktur (körsbärsträd, bärbuskar och humlestöror) med trubbiga färgpennor och kulspetspennor om vartannat, och skrattar högt åt hur absurt oproffsig den ser ut, lättade att ingen annan hör och ser. Därefter går vi vidare med att göra en något snyggare plan där vi sprider ut små

rutor av färgat papper på ett flygfoto av Wanås. Vi låter olika färger symbolisera olika växter och placerar ut dem på känn, självklart med tanke på de olika växternas krav på sol/skugga och vindskydd, men i övrigt liksom leker vi fram en planlösning som tycks fungera.

VÄXTER

PERENNA

 CITRONMELISS	 MANGOLD
 HUMLE	 PERSILJA
 LIBBSTICKA	 POTATIS
 MYNTA	 PURJO+RÖDT
 RABARBER	 RINGBLOMMA
 SMULTRON	 RÄDISA
 SPARRIS	 RÖDBETA

ANNUELLA

 ROSENBÖNA+SALLAD	 SOLROS
 BONDBÖNA+DILL	 SOMMARSQUASH+KRASSE
 GYLLENBÄR	 TOMAT
 KARDON	 ÄRTOR

ANNAT

 KYANNE	 KOMPOST
 KÄL	 GRÄS
 LIN	

Illustrationsplan

En betydelsefull dag

Tisdagen den 24:e februari händer det mycket på växtfronten. Vi ska ut till Wanås för att äta lunch tillsammans med ledningen och övrig inblandad personal och presentera och diskutera vårt förslag. För att maximalt kunna utnyttja dagen och det faktum att vi har hyrt bil, har vi på förmiddagen bokat in ett studiebesök på Holma Gård där man håller på med permakultur och har anlagt en skogsträdgård med ätliga växter (www.stiftelsenholma.org). Esbjörn Wandt som är odlingslärare och en av huvudpersonerna på Holma möter upp oss och guidar oss runt i köksträdgården, växthuset och framförallt skogsträdgården. Vi slås av hur ofantligt mycket kunskap här finns om odling och växternas användbarhet, som vi aldrig kunnat ens ana oss till. Vi traskar runt i snön som ligger djup här denna dag och Esbjörn berättar om den ena ätliga (eller på annat sätt nyttiga) växten efter den andra, som vi antingen aldrig ens hört om eller åtminstone aldrig tänkt på som annat än prydnadsväxter: ramslök, vårstjärna, koreansk silverbuske, vallört och mahonia är några av de namn jag lyckas snappa upp. "Rabatterna" i skogsträdgården är anlagda i njurformade södervända sjok för att fånga upp solvärmen och skapa mikroklimat. I de bakre delarna växer träd, höga buskar och skuggtåliga växter, i framkanten växer låga och solkrävande arter. Mat finns i alla skikt från trädens nötter och frukter ned till marknivå med ätliga marktäckare som tex luktviol (*Viola odorata*) och vårsköna (*Claytonia sibirica*).

Vi har redan tidigare nosat på idén att bjuda in olika aktörer att styra över innehållet i en del av våra odlingsrutor på Wanås, men det här mötet får oss att på allvar inse potentialen i idén. Tänk bara vad odlare med sådan specifik kunskap som Esbjörns här på Holma skulle kunna åstadkomma i en odlingsruta på Wanås i jämförelse med de enkla monokulturer vi planerat för. Vi lämnar en inbjudan att vara med och designa en ruta på Wanås till studenterna på Holma.

Vi lämnar Holma glada i hågen och fortsätter resan mot Wanås. Jag är kartläsare och ser som en liten flugskit på kartan namnet Klinta alldeles i vår färdväg. Vi kommer på att Klinta Kryddor och Grönt, som lovat att sponsrat oss med växter, ska ligga just i den här trakten (utanför Höör). Knappt hinner vi tänka tanken till slut förrän vi ser skylten och växthuset, vi tvärnitar och svänger in på parkeringen. Ut

ur växthuset kommer Lotte Palm, som är den som jag haft sådan trevlig kontakt med per telefon och mail. Hon förstår direkt vilka vi är, visar oss in i växthuset och börjar diskutera vilka växter hon kan tänka sig att dra upp åt oss, det känns precis som om vi bestämt träff sen länge, trots att vi några minuter tidigare inte hade den blekaste aning om att vi skulle hit. Myntor vill hon gärna odla åt oss säger hon. Den gamla kulturväxten kardon kan hon också tänka sig att dra upp, fast hon har ont om kardonfrö så det får vi gärna skaffa fram åt henne.

Kardon Cynara cardunculus

Kardon är en sortstistel som ätit och tillagats av människor i Medelhavsregionen i minst ett par tusen år och är en föregångare till den nu mycket vanligare kronärtskockan, som började odlas i Italien på 1400-talet. Till Sverige kom kardonerna först på 1700-talet och då först till herrgårdsstämporna, för att bli vanlig i allmogeträdgårdarna ett århundrade senare. Plantan kan bli två meter hög och får blå eller lila blommor. Det är stjälkarna man äter, kokta med smör och citron, eller i puddingar och såser. (Columella, 2001, sid. 73 och Israelsson, 2001, sid. 126f)

Vi bilar vidare till lunchen på Wanås där vi tar tillfället iakt att prata om växtmaterialet med Josefin som ska sköta om köksträdgården. Hon ger tips och kommer med viktiga synpunkter. Det är Josefins tips, önsknings och överblivna växter som är upphov till många av de växter som finns i köksträdgården på Wanås idag.

I övrigt går lunchmötet också bra; vi har två fina förslag till en folder och en layout till en hemsida att visa upp, dessa mottas med gillande och även illustrationsplanen som jag och Annika satt ihop uppskattas. Vi pratar om en mängd praktiska saker som sponsorer, vikten av att ha ett namn på både svenska och engelska, hantering av media mm, men i mina egna anteckningar hittar jag mest bara upplysningar om jord, gödsel och växter.

Möte i Västra Flygeln på Wanås, från vänster: Marika, Marie, Annika, Josefin, Johanna, Karin

Mars månad: nu sätter vi igång på allvar

Mötet på Wanås fungerar som en riktig igångsättare. Efter att hittills ha arbetat hemma hos varandra får vi nu äntligen tag på en lokal att träffas i, och vi flyttar in i Skrubben. (Skrubben är ett iskallt litet skabbigt förrådsrum i en kontorsvåning i Malmö där en bunt landskapsarkitektstudenter sitter och skriver sina examensarbeten.) Therese reser ned från Stockholm och nu kör vi igång på allvar med allt vi inte riktigt hunnit eller kunnat ta itu med utan klartecken från Wanås:

Therese har på eget (mycket bra) bevåg köpt domänen Theallotmentplot.se. Tillsvidare består hemsidan av en sida med projektets namn och en hänvisning till den nya bloggen som Annika startat upp för ett litet tag sedan, men vi jobbar på att få till illustrationer att fylla hemsidan med.

Vi kontaktar pressen och alla möjliga aktörer och organisationer som skulle kunna tänkas vilja samarbeta med oss. Vi gör också vår första lilla informationsaktion som går ut på att dela ut små egenhändigt tillverkade papplådor preparerade med groende smörgåskrasse och lappar med vår webbadress i. Denna aktion resulterar i att vi får kontakt med människor som kommer att engagera oss i ett par olika evenemang senare under våren, som i sin tur leder vidare till andra evenemang.

Vi får ett positivt budgetbesked så nu kan vi börja beställa saker på riktigt; en beställning på pallkragar skickas iväg och grusläggning bokas in. 40 kubikmeter jord har vi redan fått löfte om sponsring på från Hasselfors garden.

Tidningspappersask med smörgåskrasse och webadress

Bruna små påsar med frön anländer

I början av mars har vi äntligen lyckats sätta ihop en lista med alla växter vi önskar oss till trädgården. Jag mailar iväg den och snart får jag hem i brevlådan ett underbart tjockt brunt kuvert fyllt med de sötaste små ekobruna fröpåsar, tillsammans med ett litet lyckönskingsbrev signerat av Barbro, Johnny och Sivert på Runåbergs fröer. Fröerna överlämnar vi till Josefin som plockar ut de sorter hon kan tänka sig att förkultivera åt oss i växthuset på Wanås, resten tar jag med mig hem igen. Eftersom vi fått mer fröer än vi behöver omvandlar jag mitt soliga vardagsrumsfönster till växthus och snart gror rosenbönor, tagetes, kronärtskocka, fänkål, humle, libbsticka, kvanne, gyllenbär och rabarber i flera våningar, jag blir tvungen att bygga upp hyllor och hänga amplar i fönstret för att få plats med allt.

Mina fönsterodlingar

Den allra första odlingsrutan

Wanås behöver bilder till utställningskatalogen och vi själva behöver material till hemsida och blogg. Annika och jag behöver ha roligt (de andra i gruppen har nu börjat läsa kurser på Alnarp och har inte längre tid att vara med i projektet så mycket) och dessutom är jag sugen på att börja odla själv, ja jag har ju faktiskt redan börjat. Dessa faktorer leder till att jag ber om lov att anlägga en odlingsruta på min bostadsgård, svaret blir ett ja och vi börjar anlägga. Pallkragarna har ännu inte levererats, så det första vi har att göra är att få tag på plank och bygga en ram. Gud hör bön och i en byggcontainer nära mig hittar vi en massa plankor, förvisso dammiga, mögliga och fulla med spik, men i lagom format och alldeles gratis. Vi snickrar ihop en ranglig ram och får till ett stort byggvaruhus där vi köper jord, gödsel, frön, spadar och allehanda andra saker man kan behöva för att odla grönsaker. En vän med stor kamera mutas med våfflor och fotograferar oss när vi mäter upp och gräver ut en kvadrat i min gräsmatta där vi placerar den rangliga ramen och fyller på med köpejord och gödsel.

Anläggning av odlingsruta på min gård (foto: Jonas Andersson)

Anläggningsarbete på Wanås

De första fysiska tecknen

Inför det stora förberedande markarbetet som ska utföras i den blivande köksträdgården, innan vi placerar ut och fyller våra pallkragerutor med jord och växter, åker Annika och jag ut till Wanås. Vårt mål är att markera ut den nya sträckningen av hästhagens staket samt var det ska grävas gropar för de träd och humlestöror som ska ingå i anläggningen. Nu får vi träffa de som arbetar på marknivån på Wanås: Micke som kör runt med trucken och fixar med allt möjligt praktiskt, Eva som arbetar med den privata trädgården men delar växthus med Josefin, "hästtjejen" Linda och några till. Det känns jätteroligt och bra att träffa dessa fina människor som så direkt i sitt arbete kommer att beröras av vad vi har för oss. Vi får hjälp med allt vi behöver denna dag av framför allt Josefin och Micke som tillhandahåller verktyg och pinnar att markera våra trädgropar med. De hjälper oss också att sätta upp ett nytt elstängsel i hagen; vi blir nämligen klara med utmärkningen av staket och gropar i så god tid att vi inte kan hejda oss från att börja riva ned staketet runt den del av hagen som ska bli vår trädgård. Vi hade inte planerat att själva riva ned staketet, men har fått veta att grusläggningen blir billigare om grusläggaren slipper göra detta, så när vi nu har både tid och energi tycker vi det är lika bra att köra igång. Efteråt får vi bannor från Marie Ottosson för att vi inte informerat om vårt tilltag i förväg.

Annika går loss med kofoten...

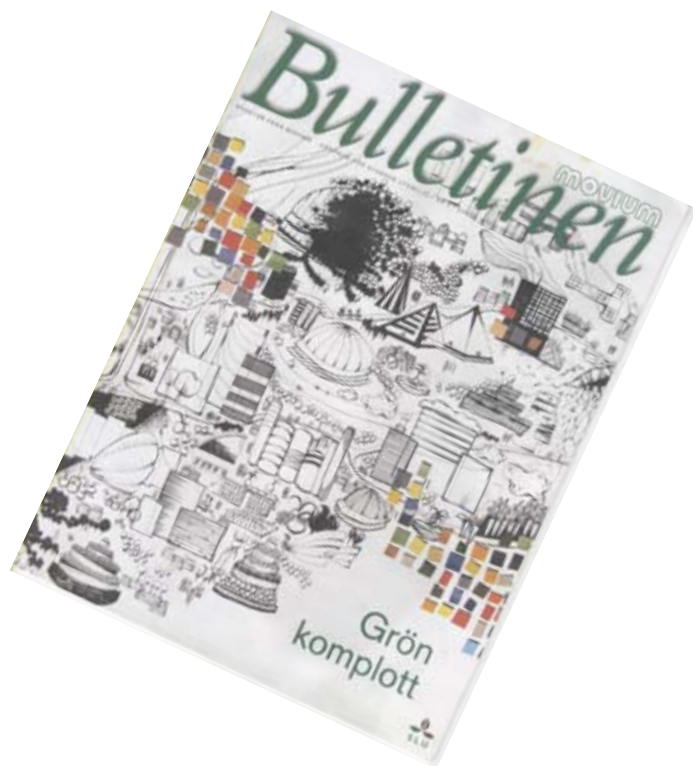

Med elstolpar och märkband markerar vi ut var grusläggaren ska gräva gropar för körsbärsträd och humlestöror

Ute är det grått men inne i växthuset grönskar de små plantor som Josefin sått åt oss.

April: projektet lever sitt eget liv

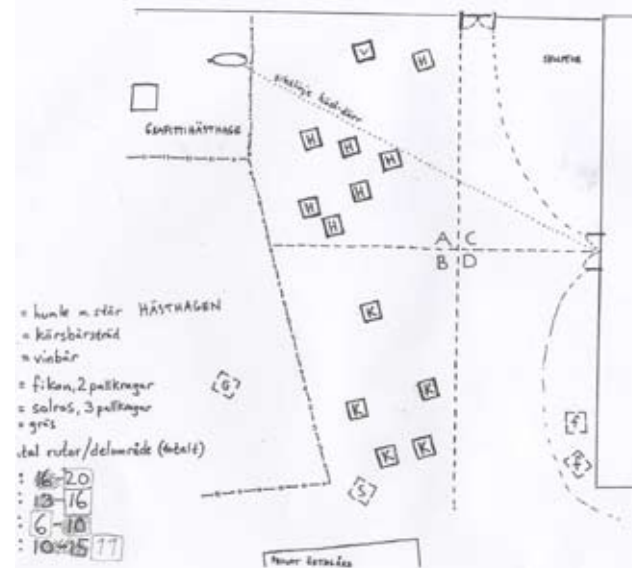

Efter att i början av projektet ha gjort allt tillsammans: skissat, planerat, diskuterat, lagat mat, fikat osv har vi nu alltmer splittrats upp, saker händer till höger och vänster utan att jag känner att jag har någon ordentlig koll. Människor, organisationer och press kontaktas, bloggen uppdateras, hemsidan utvecklas och en flyer designas. Ett nummer av Moviums tidning Bulletinen kommer att handla helt och hållet om The Allotment Plot, (detta är det Johanna och Karin som fixar helt på egen hand). Det känns skönt att saker sker på detta sätt utan min inblandning; det innebär att jag kan fokusera helt på växtmaterialet och planeringen av anläggningen som kommer att påbörjas nu efter påsk denna månad.

Det praktiska arbetet tar fart

Genom att locka med gratis resa och lunch, och möjlighet att mingla med konstnärer och besöka den häftiga skulpturparken, har vi lyckats skrapa ihop en liten skara frivilliga arbetare som vill hjälpa oss att anlägga trädgården på Wanås. Det är två studenter från Alnarp, en miljövetare och en trädgårdsintresserad kompis som vill hjälpa till. Från vår egen projektgrupp är det bara jag, Annika och Marta som kan vara med.

En onsdag mitt i april bär det av, vi har hyrt en minibuss som vi lastar med oss själva, vår arbetskraft och ett par spadar. Vi lyckas köra vilse några gånger på vägen men anländer frampå förmiddagen till Wanås. Nu är alla staketstolpar borttagna, jord och grässvål bortschaktat, trädgropar grävda och ett bärlager av makadam utlagt över hela ytan. Det är en helt annan plats vi kommer till än den vi lämnade två veckor tidigare. Pallkragarna har anlänt och det första vi har att göra är att placera ut dem över ytan. Vi delar in oss i tre arbetslag och jag delar ut en planteringsplan med tillhörande växtlista. Vissa odlingsrutor har sina bestämda platser och innehåll, och antalet rutor i vart och ett av de fyra delområdena är givet på ett ungefär, men i övrigt får varje lag självt råda över hur rutorna placeras. Annika har skrivit ut etiketter med rutornas innehåll som vi häftar fast på pallkragarna, sen staplar vi upp fler pallkragar på vissa av rutorna eftersom olika växter behöver olika djupa växtbäddar.

Planteringsplan

Vi blir klara lagom till lunchen som vi intar i Västra Flygeln tillsammans med både arbetare, fint folk och ett par av konstnärerna som vi kommer i slang med. Under tiden som vi sitter där och äter och umgås anländer jorden som vi beställt. Jorden kommer i säckar om 1,5 kubikmeter, dvs 1500 liter. Minst 20 säckar är det. De står på lastpallar och går ej att rubba annat än med en gigantisk truck. När chocken lagt sig tar vi itu med det enorma arbetet att förflytta jorden från säckarna till pallkragarna med hjälp av spadar och skottkärror. Alla sliter och svettas, men vi blir långt ifrån klara innan det är dags att skicka hem Marta med frivilligarbetarna och en bunt pallkragar i hyrbilen. Jag och Annika stannar kvar ytterligare två dagar för att hinna fylla de sista pallkragarna och så/plantera de växter och frön som vill komma i jorden nu.

På torsdagen lånar vi en bil från Wanås och far runt och hämtar upp växter hos våra olika sponsorer. Vi har egentligen bara bokat in att hämta buskar och träd på Wallströms Plantskola, men när vi nu ändå har bil och är i rätt vägkrokar kan vi inte låta bli att göra spontanbesök även hos våra andra sponsorer. Det första stoppet blir i Åbergs Trädgård där Kjell Åberg har en plantskola med massa roliga växter, en mycket fin visningsträdgård, ett café med smarriga kakor och flera växthus med exotiska fruktträd i. Vi får så mycket sparris

och rabarberplantor som vi behöver. Hos Wallströms hämtar vi fem körsbärsträd och sex vinbärsbuskar – tre svarta och tre röda. Sist på turen åker vi till Klinta Kryddor och Grönt där Lotte Palm tar emot oss. Det känns som ett kärt återseende trots att vi bara setts en gång förut, men vi har ju haft en del kontakt via mejl och telefon. Vi fikar i trädgården innan vi börjar plocka på oss växter i växthuset; myntor, purjolök, kvanne, libbsticka, mangold och flera till. Några växter vill Lotte inte ge oss ännu, både tomater och kardon tycker hon har det så bra där de står i hennes växbäddar, de behöver växa till sig innan hon är redo att överlämna dem till oss. Vi åker tillbaka och planterar växterna vi hämtat, men det finns många fler småplantor i växthuset på Wanås

*Höger:
Jordsäckar à 1,5 kubikmeter
Nedan från vänster:
Martina och Linda sliter
Fika vid trädgårdsmästarskrubben
Annika och jag fyller en skottkärra med jord*

Foto: Martina Andersson

Foto: Annika Söderberg

Foto: Martina Andersson

Foto: Martina Andersson

som också vill komma i jorden, för att inte tala om alla frön som ska sås på friland. Trots att vi stannar en dag längre än planerat, och att Josefin hjälper oss både med planteringen och det tunga arbetet att fylla jord i pallkragarna, blir vi inte klara med allt vi planerat. Vi inser att vi måste boka in en extra anläggningsdag så snart som möjligt.

Två veckor efter det första anläggningstillfället åker Karin, Johanna, Annika och jag till Wanås igen för att göra klart det vi inte hann med förra gången. Journalister från två lokaltidningar är där och intervjuar oss medan vi skottar jord, planterar och sår frön. Med hjälp av mina växtlistor delegerar jag ut uppgifter åt Johanna och Karin som säger sig känna sig i trygga händer under min ledning. Nöjda med dagens arbete åker vi sen hem för att nästa dag finna långa fina artiklar om oss i båda tidningarna.

Foto: Annika Söderberg

Foto: Annika Söderberg

När de andra åkt hem infinner sig lugnet och kvällsolen får de utställda och jordfyllda pallkragarna att glimma som guld.

Inför vernissagen

Majmånad har inträtt, vernissagen då vi ska inviga The Allotment Plot på Wanås närmar sig med stormsteg. Vi trycker upp flyers, köper sprayfärg och tillverkar spraymallar med vår webbadress att märka odlingsrutorna med. Johanna, Karin och Marta har ansvar för utställningen som ska vara inne i den pedagogiska utställningshallen medan jag och Annika ansvarar för arbetet med själva köksträdgården.

Torsdagen tre dagar innan vernissagen går av stapeln åker jag, Annika och Therese ut till Wanås och flyttar in i kontorsvåningen där för att göra det sista. I början känns det lugnt, första dagen tar Therese hand om pressen medan jag och Annika fixar i trädgården och tar emot Anders Kjellsson från Ensamma Trädets Plantskola.

Anders Kjellsson vid sina två odlingsrutor

hennes sista verk: en videoövervakning av nedbrytningsprocessen av hennes döda kropp. Om detta verk någon gång kommer att bli verklighet dröjer det förhoppningsvis länge innan vi får veta.

Therese är inbjuden att gå på presslunch i restaurangen och i sista stund får även jag och Annika en inbjudan, vi drar med oss Anders och hans sambo Sofie också. Det är en riktigt trevlig lunch, vi hamnar bredvid konstnärerna Tea Mäkipää och Halldór Úlfarsson och kommer in på ett kärt samtalsämne: kretslopp, död och föruttnelse. Vi pratar om att kompostering måste vara den mest miljövänliga hanteringen av människolik, bättre än både kistbegravning och kremering. Samtalet inspirerar Tea till

Senare under eftermiddagen kommer Adam Käberg som representerar guerilla gardening organisationen Mykorrhiza. Adam planterar solrosplantor och pumpaplantor i en av våra rutor och berättar att han kommer att göra en exakt likadan odling hemma på sin egen gård i Lilla Mölleröd.

Adam Käberg vid sin ruta

Barn och personal från Stormhattens Förskola planterar sockerärtor och solrosor i en ruta.

Växtrunda med trevligt missöde

På fredagen lånar Annika och jag Wanås vaktmästeribil och kör iväg för att hämta de allra sista växterna som ska i jorden. Först far vi till Klinta Kryddor och Grönt och hämtar våra tomater och kardoner mm. Här plockar vi samtidigt ihop två uppsättningar kryddväxter som vi ska ta hem till Malmö och plantera i en odlingsruta på Form/Design Center och en på Konsthallens restaurang Smak. Det är roligt – vi bara springer runt på måfå och plockar till oss en massa olika kryddväxter som vi tycker kan passa utanför de två restaurangerna; olika sorters timjan och oregano, mynta, citrontagetes, gräslök, salvia, lavendel, rosmarin, mejram. Ett par jordgubbsplantor smiter också med. Till dessa rutor återkommer jag i kapitlet *Utställningar, odlingsrutor och evenemang*.

Med bilen full med grönsaksplantor och kryddväxter kör vi vidare till Holma. Jytte Hammenskog går en kurs i ekologisk odling där och har nappat på den inbjudan om deltagande i The Allotment Plot som vi skickat ut. Hon håller på att iordningsställa sin egen odlingsruta där på gården och har nu trots förkylningar och odlingsstress även lyckats få sina lärare att sätta ihop Holma-special-växter som vi ska hämta upp och plantera i en ruta på Wanås. Vi anländer till Holma där vi träffar Jytte och en av hennes lärare, trädgårdsmästaren Nils Lindblad. Nils packar ihop ett par backar med för oss helt anonyma växter. Vi har fått en lista med

Jyttes odlingsruta

växternas namn, och anvisningar om hur de ska planteras, men vilken som är vilken av alla växterna är omöjligt att säga. Vi får Nils att peka ut och skriva etiketter på dem alla. Där finns skogslök, mällor, luktviol, myskmalva, strandkål och många fler som vi knappt hört talas om, än mindre annat att man kan äta.

När vi äntligen fått etiketter på alla växterna och lyckats stuva in dem i bilen upptäcker vi att bilen fått punktering. Det är tur att vi är just här när det händer: alla är så hjälpsamma och engagerade, och det behövs onekligen. Det är en riktig skruttbil, vi lyckas hitta en domkraft, men när vi ska hissa upp bilen faller underredet samman i rostiga fragment, när vi ska lossa hjulet har muttrarna rostat fast. Tillsammans lyckas vi till slut med hjälp av träbitar från en brädhög och ett 2 meter långt järnrör som hävarm hissa upp bilen, lossa hjulet och sätta på reservhjulet. Trots att vi är flera timmar försenade och alldeles hungermatta är vi ändå väldigt glada när vi till slut krypkör hemåt mot Wanås, glada och tacksamma över att ha fått möta alla fina människorna på Holma och all deras hjälpsamhet.

Alla engagerar sig i punkteringen

Huset fullt

På kvällen efter växtrundan har vi grillfest med ett drygt tiotal gäster bestående av Wanås trädgårdsfolk, tekniker, kontorspersonal och konstnärer.

På lördag förmiddag anländer Annikas mor Karin och pojkvän Mats som både göder oss med kakor och mat och blir en oundgänglig hjälp i planteringsarbetet. Jag hade trott att dagarna innan vernissagen skulle bli lugna, men det blir alltmer uppenbart att så inte är fallet. Det är fortfarande en hel del som ska planteras, odlingsrutorna ska märkas med vår webbadress och etiketter med innehållet i alla rutorna ska skrivas, skrivas ut, lamineras och häftas fast på pallkragarna. Det är alltså en väldig lättnad att ha två extra par händer att delegera arbetsuppgifter till.

Senare under dagen anländer Karin, Marta och Martas pojkvän. Vi är nu fulltaliga förutom Johanna som fått förhinder och inte kan komma förrän nästa dag, vernissagedagen.

På kvällen är det fin fest på slottet, vår handledare Maria, alla konstnärerna, sponsorerna och kontorspersonalen är där. Vi vill också ha fest, så Therese bjuder in några av teknikerna som arbetar med uppbyggnaden av konstverken ute i parken. Vi skördar grönsaker i vår nya köksträdgård och ostronskivling i vår inomhusutställning, lagar massa god mat, pusslar ihop kontorsvåningens alla bord och stolar enligt devisen "finns det hjärterum så finns det stjärterum" och korkar upp vinflaskor och boxar. Stämningen blir hög och kvällen riktigt fin i all sin spontana enkelhet.

Sista kvällen före vernissagen

Vernissagen

Vernissagedagens morgon vaknar jag tidigt och får ett par timmar för mig själv då jag kan arbeta i lugn och ro med etiketteringen av odlingsrutorna. Resten av dagen minns jag bara som ett enda hetsigt stressigt blurr; rusar hit och dit försöker få det sista klart, sen är det invigningstal, min familj släkt och vänner är där men jag hinner nätt och jämnt säga hej till dem, någon sätter en mobilkamera i ena handen på mig för att jag ska filma till livesändningen på vår hemsida samtidigt som jag med andra handen försöker få i mig en macka för jag har inte hunnit äta sen frukost. Så är det plötsligt dags för avstämningsmöte med ledningen på Wanås. Då bryter jag ihop. Jag flyr tillbaka till vår lägenhet kastar i mig en oskalad morot och lite fil, sen kryper jag ned i min säng på ovanvåningen och stannar där och gråter resten av eftermiddagen. De andra får sköta mötet med ledningen. Det kommer att ta ett par veckor innan jag återhämtar mig. Jag hade sett fram emot vernissagedagen som en festdag då vi bara skulle ta det lugnt, dricka champagne och njuta av vårt verk. Istället kan jag ännu i skrivande stund inte tänka på den här dagen, på stressen och utmattningen, utan att få en klump i halsen och tårar i ögonen.

Efter Wanås

Utställningar, odlingsrutor och evenemang

Dagen efter vernissagen på Wanås är det dags att sätta upp nästa utställning. Eftersom jag och Annika arbetar med projektet som våra examensarbeten ska The Allotment Plot vara med i årets examensarbetsutställning /STÄLLNING på Form/Design Center i Malmö. Egentligen varken orkar eller vill jag vara med, men det är hemma hos mig som jord, pallkragar och växter finns, så jag är så illa tvungen. Efter att ha fått åka hem och vila under dagen klarar jag att vara med Annika och Therese och sätta upp utställningen på kvällen. Det blir faktiskt riktigt trevligt, efter all press och stress på Wanås känns det här väldigt avslappnat. Vårt bidrag till utställningen är en odlingsruta med kryddor ute på gårdsplanen utanför utställningslokalen som kommer att få stå kvar hela sommaren trots att utställningen bara varar ett par veckor. När vi ändå kör runt med jord, växter och pallkragar i en skåpbil passar vi på att sätta upp odlingsrutan som Therese fixat åt oss på Smak, Malmö Konsthalls restaurang.

Form Design Center

Smak

Efter utställningen på Form/Design vägrar jag ha någonting med projektet att göra i ungefär en vecka, jag kollar inte ens min e-post. Sen är det dags för nästa evenemang: Kickstarta Universitetsholmen. Viviana De Micheli har som sitt examensarbete dragit igång detta endagsforum för att uppmärksamma området kring Malmö Högskola med debatter och information om utvecklingen av utemiljön och de olika verksamheterna där. Hon har hittat en av våra askar med smörgåskrasse som jag berättat om i kapitlet *Mars månad: nu sätter vi igång på allvar*, och bjudit in oss att delta i evenemanget. I programmet heter det att The Allotment Plot håller workshop i guerilla odling, men det vi gör är egentligen bara att vi delar ut små paket med växter, jord och information till intresserade förbipasserande. Vi håller till på

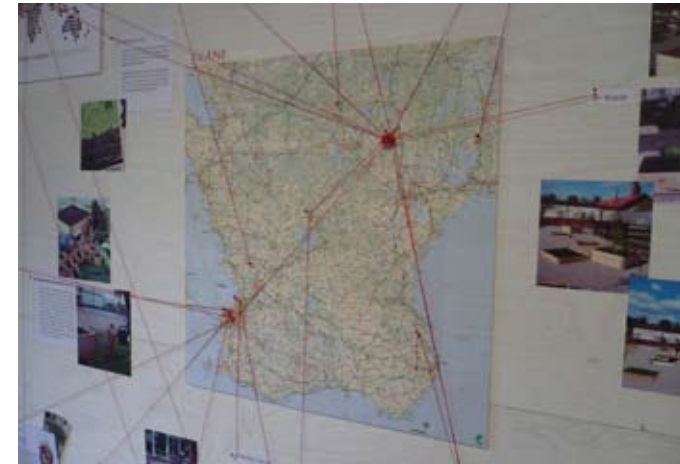

Beijerskajen utanför en reklam- och kommunikationsbyrå på vars gräsmatta vi dagen innan anlagt en odlingsruta med potatis, purjolök jordgubbar och någon liten kålplanta. Eftersom vi vägrar att anlägga odlingsrutor som bara ska vara för syns skull i ett endagsevenemang har vi gjort upp med personalen på reklambyrån om att de ska sköta och använda odlingsrutan under resten av sommaren.

Odla-din-egen-mat-startkit med grönsaksplanter, jord och flyers i nedbrytbara papperspåsar att gräva ned direkt i rabatten

I samband med vårt deltagande i examensarbetsutställningen på Form/Design Center har vi blivit inbjudna att även delta i nästa utställning där: KOLLA KOLLO som handlar om koloniträdgårdsodling. Utställningen invigs i mitten av juni och är den sista fysiska manifestationen av The Allotment Plot som jag är med i innan skrivandet av denna berättelse tar vid.

Vår utställningshörna på Form/Design Center

The Allotment Plot lever vidare

Ingen av oss är längre lika aktivt engagerad i spridandet av The Allotment Plot, men projektet lever vidare ändå. På Wanås frodas växterna i köksträdgården med hjälp av trädgårdsmästaren Josefin. Bloggen har enligt statistiken i genomsnitt 24 visningar per dag och då och då lägger odlare runt om i landet upp bilder på sina egna allotmentplot-odlingar. Vänner i odlarkretsar berättar att folk runt om i landet pratar om The Allotment Plot utan att känna till vilka vi är som startat projektet. Malmö Stad har hämtat upp våra överblivna pallkragar och ska odla i dem runt om i stan för att sprida vidare odlingskomplotten. Våra förhoppningar har slagit in, vårt barn har vuxit upp och är redo att stå på egna ben medan vi själva ger oss ut på nya äventyr.

*Odlingsruta framför slottet i Alnarp
(foto: Marta Strand)*

3. VÄXTER OCH MÖTEN

Nyttiga rum

Det är alltså växtmaterialet som har varit mitt fokus genom hela projektet. Redan under julen, innan projektgruppen hade fått sin slutgiltiga form, läste jag böcker om grönsaker och ekologisk odling och funderade på vilka växter vi skulle kunna plantera i köksträdgården. Inför den januarihelg som den nybildade projektgruppen skulle tillbringa på Wanås skulle var och en förbereda en liten workshop för de andra för att hjälpa oss att komma igång med tänkandet och skissandet. Den workshop som jag förberedde handlade naturligtvis om växtmaterialet, den handlade huvudsakligen om hur man skulle kunna använda sig av nyttoväxter för att skapa sköna rum. Uppgiften innehöll både skissande, frågor att reflektera över och en faktainsamlingsdel. Vi gick inte igenom min workshop särskilt noggrant den där helgen, men inte någon annans heller för den delen. De frågeställningar som jag ställde upp då har vi dock kommit tillbaka till senare under processen, när hela gruppen varit mer redo.

De rum som skissades fram den här helgen var djungelaktiga spaljésystem med pumpor och gurkor, potatisodlingar i hängande spannar och en ondulerande äng med köksväxter i. Några överdådiga rum i den här stilen blev det aldrig i slutresultatet, men önskan om att skapa mindre rum inom det större rum som hela köksträdgården utgör har ändå funnits kvar. Den har kommit till uttryck i de två mer subtila rum som vi åstadkommit genom att placera en skara tre meter höga humlestöror till synes slumpmässigt intill varandra i en del av anläggningen och en grupp körsbärsträd i en annan del.

Workshop i Växtmaterial **KÖKSVÄXTER OCH RUMSLIGHET**

Skissuppgift:

Som landskapsarkitektstudenter har vi fått inpräntat i oss vikten av rumslighet. Små intima trädgårdsrum eller stora offentliga platser som torg och gräsplaner, väggarna/avgränsningarna kan utgöras av träd, buskage, spaljéer, husfasader, murar, rabatter etc. Den här uppgiften går ut på att skapa rum av nyttoväxter. Skissa på rum, ett eller flera, med grönsaker, kryddor etc det kan vara ett rum med väggar av enbart ett enda slag, en enda växt, eller en mångfald av olika. Vad har köksväxterna för rumsskapande kvalitéer? Vilka grönsaker lämpar sig i spaljéer? Vilka ger höjd, volym i sig själva? Kan man bygga upp väggar (och tak?) på något annat sätt än med klassiska spaljéer?

Frågor att diskutera/reflektera över:

- *Perenna växter, annuella, eller blandat? (ska trädgården vara permanent, helt temporär eller ha delar av båda slagen?)*
- *Ska vi försöka ändra plats till den soligare ändan av hagen, eller anta utmaningen att odla grönsaker i skuggan?*
- *Av hur stor vikt är produktionen? Ska allt kunna skördas, eller kan små-stora delar vara pynt som blommor, markbeläggning, möblemang?*

Brainstorm/litteratursök:

Lista önskvärda och användbara växter (vackra, extra fula... färgstarka, roliga, spännande, skuggtåliga, växter med små skötselkrav, traditionella växter eller helt nya etc)

”Om man sommartid gick Gaggegatan fram och så kom till 45:an så kunde man ibland höra klirr från kaffekoppar och barn som skrattade – man såg inte några människor men man kunde så småningom förstå att ljudet kom från en berså en bit in på trädgårdstomten. Bersån eller ärtgrottan som familjen kallade den för, bestod av höga slingrande sockerärter.”

(ur: om ärter, en etnobotanisk skrift, Lena Nygårds 2007)

Blommande äppelrum i Fredriksdal

Varför dessa växter?

Hur bär man sig åt för att välja rätt växtmaterial i det enorma utbud av grönsaker och andra nyttoväxter som finns? Vi funderade på olika teman som färger och volymer. Matrecept är ett tema som vi kom tillbaka till då och då ända från den första helgen i Wanås då Therese gav oss i uppgift att sätta ihop en trerätters sensommarmiddag för att sedan analysera möjligheterna att odla ingredienserna i vår köksträdgård. Matrecept kom aldrig att bli ett genomgående tema i gestaltningen av trädgården, men däremot fick några enskilda odlingsrutor innehåll efter recept.

Något sammanhängande tema fick växtmaterialet i köksträdgården inte, istället blev gestaltningen narrativ, dvs det var olika små berättelser som utgjorde innehållet: kulturhistoriska berättelser, sagor om svensk husmanskost, om beskyddare och deras skyddslingar, om förvildade skogsbor som återvänder hem och om en trädgårdsmästares laster.

I kapitlet Äntligen Växter och de efterföljande kapitlen berättade jag om hur jag arbetade med kategorisering av en mängd växter i olika växtlistor för att på så sätt kunna välja ut några av alla dessa. Istället för att välja bort växter utanför ett givet tema valde vi att låta mångfalden bli sitt eget tema, inte bara mångfalden växter utan även mångfalden anledningar till våra val.

Det femtiotal arter som vi sådde och planterade på Wanås valdes främst ut på grund av egenskaper som:

- Klassiker: tomat, morot, sallad, kål.
- Kulturhistoriker: kardon och kvanne
- Bärare av oväntad nytta: nässla och ringblomma
- Skuggtoleranter: mynta, rabarber, rödbeta, citronmeliss.
- Rumsskapare och strukturbildare: humlestöror, körsbärsträd, störbönor, solrosor.

Tagetes skyddar purpurkålen mot skadeangrepp

• Färgsättare: krasse, purpurkål, rödblåg sallad, ringblomma, blommande bönor.

• Sällskap som skyddar mot skadeangrepp: tagetes, isop

Solrosor och lin ger färg och höjd

Körbärsträd och storbönor

Blommande oregano, purpurkål och citrontagetes

Solros och humle

Skuggtålig rabarber med kulturhistorikern keanne i bakgrunden.

Några av de lite mer oväntade växterna i köksträdgården:

Brännässla, *Urtica dioica*

Brännässla är faktiskt en gammal kulturväxt som för länge sedan rymt från sina odlingar och förvildats. (Lundquist, 2007, sid 66) Redan för två tusen år sedan rekommenderades brännässla i det gamla Rommarriket både att läggas under gåsägg för att få friska gässlingar och för att bota skabb med hos hästar. (Columella, 2009, sid 201, 251, 420) Nässlor kan användas inte bara till nässelsocker och paj, man kan även göra rep och tyg av näselfibrerna, eller lägga nässlor i vatten några dagar för att få ett illaluktande men effektivt gödselvatten till kökslandet. Ofta förknippar man nässlor med gödselstackar och bortglömda bakgårdar, men ett nässelbestånd som fritt får breda ut sig till en böljande ängsmatta kan vara riktigt vackert, samtidigt som det skyddar mot inkräktare.

Odlingsruta med nässlor på Wanås

Ringblomma, *Calendula officinalis*

Ringblomman är en prydnads- och medicinalväxt som kom till Skåne redan på 1300-talet. (Lundquist, 2007, sid 70-72) Denna växt har många olika användningsområden: Ringblomsextrakt har antiinflammatoriska egenskaper och används i hudsalvor och hårkurer. De ätliga blommorna kan man dekorera sallad med eller koka te på. Blomman är bra att ha i trädgården för att den håller ohyra borta, samtidigt som den fungerar som grüngödning och förbättrar jorden. Ringblomman är lättodlad och kan lätt fås att bilda massiva orangegula färgfält i en trädgård eller ett köksland.

Ringblommor och brytbönor i Slottsträdgården

Kvanne, *Angelica archangelica*

Enligt Legenden var det en ängel som visade människorna kvannen för att de skulle använda den som pestmedicin, därför kallas den även Angelika eller Ärkeengelört. Kvannen har odlats sen 800-talet och växer vild i fjällen, förr var den en stapelföda för samerna. Alla delar av växten kan användas: roten att mala mjöl av, bladen till te, blommorna äts som blomkål, men främst är det de späda svagt parfymade stjälkarna man äter. (Israelsson, 1996, sid. 129-131) En vän var i fjällen hos några samer och fick smaka kvannemarmelad, vilken han tyckte smakade utsökt. Inspirerad testade jag själv att göra paj på kvannestjälkar från Wanås, men

den blev helt oätlig, troligen beroende på att det var grova sensommarstjälkar jag använde och inte späda vårstjälkar.

I Linnés Råshult, där man anlagt en köksträdgård såsom den kunde ha sett ut på Carl von Linnés tid, växer en hel häck utav kvanne nästan lika hög som jag själv är kort.

Röd kvanne från Pegasus ekologiska trädgård

Samplantering och kunskapsinsamling

På jakt efter kunskap om ekologisk odling kom jag snart i kontakt med fenomenet samplantering. Samplantering innebär att man planterar olika slags växter tillsammans för att gynna den ena eller båda växterna, ofta handlar det om att den ena arten förvillar och avskräcker skadeinsekter som annars attackerar den andra arten, som tex när lök avväxlar morotsflugor eller persilja skrämmer bort sparrisbaggen. Det kan också handla om att plantera låga skuggtåliga växter, som sallat, i skuggan under solälskande höga växter som tex störbönor, för att på så sätt utnyttja odlingsbädden maximalt.

De här fantastiska metoderna att skydda odlingarna utan giftiga bekämpningsmedel och att utnyttja odlingsytan på ett smart sätt ville vi gärna lyfta fram och förmedla i vår köksträdgård.

Mycket av informationen hittade vi på nätet via discussionsforum tillhörande några olika odlingshemsidor, vilka det var har jag tyvärr inte kvar några anteckningar om. Många bra upplysningar kan man hitta i Runåbergs frökatalog som är som ett riktigt litet uppslagsverk i ekologisk odling (www.runabergsfroer.se/html/katalog.htm).

Josefin, trädgårdsmästaren på Wanås, bidrog med mycket kunskap, både om platsens specifika förutsättningar och om odling i allmänhet. Av henne lärde vi oss sådant som att plantera tagetes överallt mot ohyra, att timjan, blomstertobak och påskliljor håller borta rådjuren och att gyllenbär och tomat inte trivs ihop för att de tillhör samma familj.

Samplantera gärna

dill och bondböna
tagetes och kål
morot och lök
persilja och sparris

Samplantera inte

dill och morot
kål och jordgubbar
palsternacka och potatis
persilja och lavendel
gyllenbär och tomat

Små sparrisplantor omgivna av en skyddande mur av persilja

Våra medaktörers växter och kompositionsidéer

Jag har tidigare nämnt några olika organisationer/personer som bidragit med design och innehåll till några av odlingsrutorna i köksträdgården på Wanås. Nu kan det vara på plats att ge några av dessa rutor en mer utförlig beskrivning.

Holmas perenna grönsaksruta

”Det finns stora fördelar med att odla perenna grönsaker. De återkommer år efter år och kräver ett minimum av skötsel samtidigt som de ger fina primörer och grönsaker med speciell karaktär. I en skogsträdgårdsodling växer perenna grönsaker tillsammans med frukträd, nötträd och bärbuskar.” Så här skriver Esbjörn Wandt som introduktion till den demonstrationsträdgård som finns på Holma gård och som motivation till den sammansättning av växter som han valt ut till en odlingsruta på Wanås. Några av de växter han valde ut åt oss var anisisp, strandkål och Den Gode Henriks Målla. (E-mail från Esbjörn till mig 12-05-2009)

*Holmas odlingsruta
i augusti: grönskan
svämmar över kanterna*

Ensamma Trädets två bärtyngda rutor

Anders Kjellsson har denna sommar (2009) öppnat Ensamma Trädets Plantskola i Mandelmans Trädgårdar på Österlen i Skåne. Han har läst till landskapsingenjör på Alnarp och har därefter på egen hand specialiserat sig på ovanliga ätliga växter och hållbar odling. Vi bjöd in honom att vara med i The Allotment Plot och han önskade sig två odlingsrutor att fylla med sina specialväxter. Så här beskriver Anders sina två rutor:

Very Berry - En ruta med de där okända bären som fler borde få smaka. Aronia ger stora klasar av enormt färgrika bär, med en spännande arom. Koreansk berberis används i orientalisk matlagning, ofta som riskrydda. Häggmispel älskas i nordamerika och används i blandsylter. Blåbärstry ger mycket stora knöliga blåbärslika frukter, allmänt använd i Östeuropa till sylt och färsk-konsumtion. Dessutom kommer kvanne stoltsera här, om ett år.

Fruity Fire - I lådan och lågans mitt växer rönnsamak och röd-bladig fläder ihop och blandar sig med varandra och ger brännande kontraster. Rönnsamakens röda plymer är egentligen frukter som med sin syrlighet kan användas istället för citron, den upphottade flädern blir saft och sylt. Runtom sträcker sig röd och gulstammig mangold, mellan dessa täcker revande smultron den bara jorden. Genom att ha något önskat i varje nisch minimeras mängden ogräs och skörd per yta maximeras. (www.ensammatradetsplantskola.blogg.se/2009/may/utkast-wanas-var.html)

Re:farm the city's matrutor - ett kulinariskt experiment:

”Re:farm the city” är ett spanskt projekt under ledning av Hernani Dias som håller på med att ta fram lågteknologiska lösningar för att underlätta stadsodling, både med elektroniskt och grafiskt material, som tex tabeller över vilka växter som fungerar bäst att odla i olika städer beroende på faktorer som klimat och ståndort men även lokala matrader.

Till köksträdgården på Wanås specialdesignade Hernani Dias några olika odlingsrutor på temat svensk husmanskost, som tex midsommarmat och ärtsoppa.

När det gäller planteringen av de här rutorna kan vi bokstavligen tala om experimentell odling. Tidsbrist och det faktum att vår fröleverantör inte hade frö till alla de växter som behövdes resulterade i ett experiment på vinst och förlust. Flera av växterna var den sortens växter där de frön man sår är samma som den produkt man skördar och äter: ärtor, potatis, senap, och säd, därför testade vi att så de matfröer vi kunde hitta i ekobutikernas livsmedelsutbud: gula ärtor, senapsfrö från kryddhyllan, matvete och korngryn, men även vanlig matpotatis satte vi i jorden. Att vi nu köpte ekologiska matprodukter gick förstås i linje med att vi genom hela projektet i så stor utsträckning som möjligt använt oss av ekologiska växter, frön och jord, men användandet av ekologiska produkter i experimentet hade även en annan fördel: ekologiskt odlade grödor är som regel processade och besprutade i mindre utsträckning än konventionellt odlade dito, alltså ökade förutsättningarna för att fröna inte skulle vara behandlade till ogröbarhet. Experimentet fungerade, allting vi sådde grodde fint, utom kanske löken: en gul lök som börjat gro i köket på Wanås stoppade vi ned i ärtsopperutan dagen innan invigningen när vi kom på att vi glömt denna viktiga ingrediens.

De här växterna sådde och planterade vi i fyra Re:farm the city-rutor:

Ölruta - Humle, *Humulus lupulus*

Brödruta - Vete, *Triticum aestivum*

Ärtsopperuta - Gula ärtor, *Pisum sativum*, Timjan, *Thymus vulgaris*, Senap, *Brassica nigra*, Lök, *Allium cepa*

Midsommarruta - Potatis, *solanum tuberosum*, Jordgubbe, *Fragaria x ananassa*, Purjolök, *Allium porrum*

Josefins växter

Flera av växterna i odlingsrutorna på Wanås finns där varken pga någon extern medaktör eller vårt eget aktiva val. Dessa växter finns där tack vare Josefin. En del växter är sådana som blivit över när hon rensat ut i de andra trädgårdarna, en del är sådant hon sått för mycket av i växthuset, en del är hennes önskeväxter och en del har hon hjälpt oss att gräva upp ute i skulpturparken. Ett exempel på en ruta som tillkommit pga Josefin är den som fick namnet Lastpall/Rökruta. I denna ruta planterade vi en stor malörtsplanta som skulle kasseras, och runt omkring den små plantor av virginiatobak. För den som undrar används malört i absinttillverkning och som brännvinskrydda, tobaken röker man som bekant. Andra växter som Josefin är upphov till i trädgården är: tagetes, basilika, rosmarin, lavendel, sommarkyndel och fikon. Nässlor och hallon hjälpte hon oss att gräva upp ute i skulpturparken.

Lastpall/Rökruta

Övriga medaktörer

Förutom de rutor jag beskrivit ovan finns även några något mindre avancerade rutor i vår köksträdgård som anlagts av representanter för några andra organisationer; en förskola, ett ungdomsprojekt, en gerillaodlingsrörelse och en humleforening.

The Allotment Plots växter på Wanås i bokstavsordning:

Basilika, *Ocimum basilicum*
Berglin, *Linum Grandiflorum*
Bondböna, *Vicia faba*
Buskkrasse, *Tropaeolum majus nanum*
Citronmeliss, *Melissa officinalis*
Dill, *Anethum graveolens*
Fikon, *Ficus carica*
Grönkål, *Brassica oleracea*
Gula ärtor, *Pisum sativum*
Gyllenbär, *Physalis pruinosa*
Hallon, *Rubus idaeus*
Humle, *Humulus lupulus*
Isop, *Hyssopus officinalis*
Jordgubbe, *Fragaria x ananassa*
Kardon, *Cynara cardunculus*
Korn, *Hordeum sativum*
Kungsmynta, *Origanum vulgare*
Kvanne, *Angelica archangelica*
Körsbär, *Prunus*
Lavendel, *Lavandula stoechas*
Libbsticka, *Levisticum officinale*
Malört, *Artemisia absinthium*
Mangold, *Beta vulgaris*
Morot, *Daucus carota ssp sativus*
Nässla, *Urtica dioica*
Ostronskivling, *Pleurotus ostreatus*
Pepparmynta, *Mentha piperita*

Persilja, *Petroselinum crispum*
Potatis, *Solanum tuberosum*
Purjo, *Allium porrum*
Purpurkål, *Brassica oleracea*
Rabarber, *Rheum rhabarbarum*
Ringblomma, *Calendula officinalis*
Rosenböna, *Phaseolus coccineus*
Rosmarin, *Rosmarinus officinalis*
Rädisa, *Raphanus sativus*
Rödbeta, *Beta vulgaris var. conditiva*
Sallat, *Lactuca sativa*
Senap, *Brassica nigra*
Smultron, *Fragaria vesca*
Solros, *Helianthus annuus*
Sommarkyndel, *Satureja hortensis*
Sommarsquash, *Cucurbita pepo*
Sockerärt, *Pisum sativum*
Sparris, *Asparagus officinalis*
Störböna, *Phaseolus vulgaris*
Tagetes, *Tagetes*
Temynta, *Monarda fistulosa*
Timjan, *Thymus vulgaris*
Tomat, *Solanum lycopersicum*
Vete, *Triticum aestivum*
Vimbär, svarta, *Ribes nigrum*
Vimbär, röda, *Ribes rubrum*
Virginiatobak, *Nicotiana tabacum*

Växterna i Holmas ruta:

Anisisop, *Agastache foeniculum*
Bronsfänkål, *Foeniculum vulgare 'Smokey'*
Kaip/skogslök, *Allium scorodoprasum*
Luktviol, *Viola odorata*
Lungrot/Den Gode Henriks Målla, *Chenopodium bonus-henricus*
Myskmalva, *Malva moschata*
Rankspenat/kaukasisk rankspenat, *Habitzia thamnoides*
Sköldsyra, *Rumex scutatus*
Strandkål, *Crambe maritima*
Vårsköna, *Claytonia sibirica*

4. REFLEKTIONER

Om att formulera ett Budskap och finna Mening

Ända från första början var det av stor vikt för gruppen att formulera och förmedla ett budskap genom köksträdgårdens gestaltning. Köksträdgården skulle inte bara vara *ekologisk* utan även *experimentell* eller *konceptuell*. Dessa förutsättningar beskrevs redan på det allra första informationsmötet på Alnarp. Orden fick ligga och gro i bakhuvudet tills en första grupp bildades och for ut på sitt första besök till Wanås.

Vid det första besöket på Wanås poängterade ledningen för oss vikten av att arbeta pedagogiskt, vi skulle förutom att anlägga en köksträdgård även presentera processen i en inomhusutställning. Vi tog fasta på ordet pedagogik och lät det inspirera oss vidare bortom utställningslokalen.

Pedagogiktanken i kombination med att vi fått veta att besökarna på Wanås i år kommer att tvingas källsortera sitt skräp får oss att börja spåna på möjligheten att dra in det återvunna skräpet i trädgården på något sätt. Man kanske kunde rama in trädgården med gabioner av sammanpressat pappers- eller plastavfall? Kanske placera ut toaletter direkt i trädgården för att visa var skiten gör som bäst nytta?

Kretslopp, avfall, liv och död är ett tema som vi återkom till många gånger under hela projektets gång; från de första trevande samtalen med den första gruppen i december via Dassbarocken i ett av de tre förslag vi valde mellan i januari till lunchdiskussionen vi hade i maj med Tea Mäkinpää om hennes sista konstverk (se Kapitel 2, *Inför vernissagen*). Någon tydlig fysisk gestalt tog sig aldrig detta tema i slutresultatet förutom de två kvadratiska komposterna mitt i trädgården, men tankarna på att förmedla en känsla av naturens eget kretslopp fyllde ändå en viktig funktion i våra diskussioner och i sökandet efter ett budskap om en hållbar livsstil.

Vad var det då för någon mening som vi ville förmedla? En enkel och övergripande sammanfattning av vårt gemensamt uttryckta budskap kan vara:

Odla dina egna grönsaker för att på så sätt komma ifrån dilemmat att välja mellan närproducerat och ekologiskt odlat när den önskvärda kombinationen av båda antingen inte finns eller är alltför smärtsam i plånboken. Genom att odla själv kan man få ekologiskt odlade och närproducerade grönsaker, frukter och bär utan att behöva tillhöra övre medelklassen för att ha råd.

Det här sammanfattar den motivering som vi kanske använt oss av allra mest av när vi ombetts förklara det budskap som vi velat uttrycka i form av The Allotment Plot, den förklaring som varit gemensam för oss alla. Jag tror dock att vi alla har gjort våra egna tolkningar och värderingar av projektets huvudsyfte och hittat många andra viktiga budskap än detta enkla. Den djupare mening som jag själv funnit i arbetet med projektets och mina egna växter återvänder jag till i *Mina egna odlingsinsikter* nedan. Vad de andra kommit fram till får du fråga dem om eller leta efter i deras texter. Jag nöjer mig än så länge med att sammanfatta våra olika tolkningar med den något lösa beskrivningen "ett budskap om en ekologiskt hållbar livsstil".

Hur fysisk trädgårdsgestaltning också kan ses som ett medel för att uttrycka mening är ett bärande tema i de artiklar som ingår i Eva Gustavssons doktorsavhandling *Trädgårdsideal och kunskapssyn – en studie av meningens uttryck med exempel från Gösta Reuterswärd och Ulla Molins skapande handling*:

"För en del människor kan trädgården då vara det givna medlet för att uppfylla önskingar om romantisk förströelse. För andra kan den kanske bli till ett verktyg att förändra världen med" (Gustavsson 2001, avsnitt IV, sid.8)

Ulla Molin och Gösta Reuterswärd var professionellt verksamma inom trädgårdsområdet, men förenades genom att de genom sin trädgårdskonst också uttryckligen önskade förbättra människornas tillvaro. Båda hade en drivkraft att undervisa och påverka hur människor kunde infoga trädgården i sina liv, dels genom sina böcker och artiklar i ämnet och dels genom de goda exempel som utgjordes

av de trädgårdsanläggningar de skapade. För dem var det främst prydnadsväxter som gällde, för oss i vårt projekt var det nyttoväxter. Molins och Reuterswårds verksamhet handlade om att skapa en skönare tillvaro för människorna vilket passar in i den tidsanda som rådde då. Idag har klimathotet och andra miljöfrågor fått en betydande roll i samhällsdebatten. Vi är barn av vår tid, och vid en första anblick handlar vårt budskap om att värna om miljön, och människans goda kommer därmed först i andra hand. Men både i slutändan och även från första början gagnar detta människans möjligheter till ett gott liv. Vi har förstås den välkända konsekvensen att om vi räddar vår miljö nu lämnar vi en bättre värld till våra efterkommande generationer, men vi har även en mer direkt konsekvens för den enskilda människans goda: den varma goda känslan av tillfredsställelse som man får av att göra det som känns rätt och gott mot sin omvärld.

Om trädgårdsodling och människans goda skriver David E. Cooper. När han skriver om trädgården och det goda livet (*Gardens and the Good Life*) använder han sig av det grekiska begreppet *eudaimonia* som kan översättas med "människans lycka och välmående" men även med "ett dygderikt liv". Det är varken enbart sinnlig njutning eller enbart etik och moral som gäller, utan ett helhetskoncept innehållande allt som tillsammans gör livet meningsfullt och därmed njutbart. Att odla sina egna grönsaker kan visst ge sinnlig njutning – fet mylla mellan fingrarna, vackra blad, färger och mönster att betrakta, smaksensationen när den första tomaten rodnat och skördats – men enligt Cooper bidrar det samtidigt till att stärka karaktären genom det tålamod och den hängivenhet och ödmjukhet som odlandet kräver av odlaren. (Cooper 2006, sid. 86-107)

Uttrycket och meningen i vår trädgård

För att nå fram med vårt budskap om en hållbar livsstil skalade vi av och förenklade köksträdgårdens design så långt det gick. Vi avstod från pynt och hierarkisk ordning, och satsade på att enbart ha till synes slumpmässigt utspridda likformiga odlingsrutor på en i övrigt tom grusplan. Vi hade inte något bestämt system annat än slump, känsla och spontana infall när vi satte samman trädgårdens olika delar, på ett liknande sätt växte odlingsrörelsen på sitt eget obändiga vis i olika riktningar som ingen av oss kunnat förutse. Vi var en grupp olika individer med väldigt olika motiv, en grupp som sökte kunskap och knöt kontakter på många olika håll, man kan säga att det slumpartade och spretiga uttrycket som trädgården fick är ett uttryck för just denna diversitet. Med en enkel och samtidigt spretig utformning lyckades vi skapa en vacker plats med mening, en enhetlig plats men med stor öppenhet för personliga infall, uttryck och tolkningar, och en mötesplats för initiativtagare till en rad helt olika projekt.

När jag nu i efterhand reflekterar över vad vår anläggning uttrycker ser jag alltså att den uttrycker projektgruppens karaktär och arbetssätt i betydligt högre grad än projektets budskap om en miljövänlig livsstil. Därmed inte sagt att vi misslyckats med att föra fram detta budskap till trädgårdens besökare: Själva planteringarna i sig, tillsammans med små skyltar med information om växterna, inspirerar och visar hur grönsaksodling kan göras både enkelt och vackert. Därefter leder hemsidadressen - theallotmentplot.se - som vi sprayat på alla odlingsrutorna, vidare till projektets digitala värld där besökaren kan följa processen, ta till sig budskapet och själv engagera sig.

Om trädgårdsarbete

Martin Hoyles skriver om den låga status som trädgårdsarbete har haft och har än idag. Han påpekar att de trädgårdsarbetare som anlagt och skött storverk som Babylons hängande trädgårdar, Versailles barockanläggning, den romantiska landskapsparken i Stowe osv har förblivit anonyma medan trädgårdarnas design och ägare gått till historien. (Nebuchadnessar, Le Nôtre och Capability Brown är ju alla välbekanta namn inom trädgårdsarkitekturen) Han skriver vidare om det hårda livet trädgårdsarbetarna levde i slutet av 1800-talet med 60 timmars arbetsvecka, urusel lön och arbetslösa knappa vintrar. Åtminstone i England är trädgårdsarbete än idag ett av de mest lågbetalda yrkena man kan ha.

I tillägg till de dåliga arbetsvillkoren var trädgårdsarbetarens roll även djupt undervärderad, vilket märktes genom att allt trädgårdsarbete måste gömmas undan från trädgårdsbesökarnas ögon. Hoyles tar upp som exempel de engelska landskapsparkerna där skötseln av själva parken hänvisades till gryningstimmarna och odlingen av herresätets grönsaker och snittblommor gömdes bakom höga murar. (Hoyles 2005, sid. 21-38)

Något av denna attityd till trädgårdsarbete tycker jag mig ana även i Wanås där trädgårdsarbetarnas omklädnings- och fikarum är en barack längst bort bakom ekonomibyggnaderna, gömd från parkens besökares åsyn. Stiftelsen har det senaste året skurit ned på skötseln av parken och trädgårdarna från två trädgårdsmästare till en enda, extrahjälper tar man endast in om det finns oavlönade praktikanter som kan tänka sig att arbeta i trädgården.

Efter denna något deprimerande beskrivning av trädgårdsarbetets låga status skriver Hoyles vidare om den glädje och mening som odlandet i långa tider har gett och än idag ger mängder av människor. De gamla herresätenas hårt arbetande trädgårdsmästare hade ofta sina egna täppor som de skötte om efter arbetsdagens slut, och under 1900-talet har kolonilotts rörelsen slagit rot och vuxit sig stor och frodig på många håll i världen där den skänker både odlandets glädje och dygder och samtidigt lägger grunden för en viktig social samvaro.

För mig personligen har det fysiska handfasta arbetet med jorden och växterna varit det mest meningsfulla i projektet, och trädgårdsmästaren Josefin var för mig den allra viktigaste kontakten på Wanås. Eva Gustavsson skriver i sin avhandling:

”Historien har redan visat att konsten att skapa trädgårdar är intimt förbunden med en i kroppen införlivad, praktikbaserad erfarenhetskunskap, som inte helt kan ersättas av en teoretiskt transformerad ström av faktauppgifter.” (Gustavsson 2001, Avsnitt I, sid. 55)

Josefins praktiska kunskap om både trädgårdsodling i allmänhet och förutsättningarna för odling på Wanås i synnerhet har varit essentiell i utformningen av köksträdgården. Jag har fått ta del av den kunskap hon samlat in genom sin långa praktiska verksamhet inom trädgårdsodling, och vi har låtit hennes önskingar och synpunkter få stor betydelse i utformningen av trädgården. När vi lämnade trädgården efter vernissagen den 17:e maj var det vår trädgård, The Allotment Plots trädgård vi lämnade i Josefins vård. Redan tre månader senare har trädgården kommit att präglas av henne, det börjar alltmer bli Josefins trädgård: De växer vi valt ut och planterat skördas eller vissnar ned

och byts efterhand ut mot de växter hon väljer ut, komposterna fylls med trädgårdsavfall som blir till ny näring för nya växter. Snart finns bara stommen av The Allotment Plots köksträdgård kvar med sina pallkrageramar, några humlestötar, körsbärsträd och bärbuskar, resten av innehållet kommer att vara Josefins. Och det är precis så det ska vara - The Allotment Plot får leva vidare på helt andra platser, vilket ju är precis det som är meningen.

Mina egna odlingsinsikter

Samtidigt som vi arbetade med projekteringen och anläggningen av köksträdgården på Wanås påbörjade jag mitt eget lilla odlingsprojekt, helt enkelt för att jag inte kunde låta bli.

Jag har i många år varit en hängiven krukväxtodlare som experimenterat med att ta sticklingar från egna krukväxter och vänners, sått basilika i fönstret och hängt upp balkonglådor utanför mina fönster. För ca tre år sedan började jag bryta upp markbeläggningen på trottoaren nedanför mitt fönster (jag bor i lägenhet på 1:a våningen), ett par kvadratdecimeter i taget, jag grävde ur sättsanden under markplattorna och ersatte den med planteringsjord vari jag sen planterade stockrosor och humle. Stockrosorna hade jag grävt upp i ett skuggigt buskage några meter bort och en liten humleslinga hade jag norpat i släktens sommarhus och fraktat hem på buss och tåg. Planteringen gjorde jag mitt i gassande midsommarsol, stockrosorna slokade direkt och tog sig aldrig riktigt den sommaren, humlen visnade bort helt och hållet. Jag var besviken över misslyckandet med dessa växter, men kunde i istället fröjdas åt en prunkande blomman-för-dagen, som klättrade långt uppför stupröret bredvid mitt fönster där den pyste ut med sina djupblåa blomlockor, ett trettiotal blommor slog ut var dag för att till kvällen vissna ned och lämna plats åt nya. Fröna till denna fröjd hade jag tagit från en planta som växt upp som ogräs i en av mina krukväxter något år tidigare, en rest från föräldrarnas trädgårdsodlardagar. Utan att ana hur fantastiskt resultatet skulle bli hade jag strött ut några frön på måfå runt stockrosen som var den jag egentligen hoppats på skulle ge trottoaren blomprakt. Våren därpå började märkliga saker hända, gröna blad av olika slag började spira utan att jag satt några frön. Det var stockrosen som tagit sig, humlen som slagit rot och en liten ynkelig klematis som jag satt under sommaren men sen råkat klippa ned i höststädningen. Stockrosorna växte sig två meter höga, humlen blev tre meter och tog sig in mellan mina fönsterglas och klematisen hade överlevt även om den inte blev särskilt stor. Blomman-för-dagen tog sig inte alls lika bra som den första sommaren. Jag insåg att det som vill växa, det växer, och det med en obändig livskraft, medan det som inte vill växa är det ingen idé att dalta med. Och jag insåg att högsommar inte är den bästa tiden att plantera i.

Denna vår, The Allotment Plots vår 2009, behövde jag inte göra någonting med min trottoarrabatt utöver att ge humle och klematis något att klättra på. Rabatten växte sig helt på egen hand större och frodigare än någonsin, ytterligare inblandning från min sida var helt överflödigt. Men odlarlusten, den fanns där och behövde få utlopp. Som jag berättat om i kapitel 2 i *Mångfalden segrar* och *Den allra första ploten* anlade jag en odlingsruta på min innergård och förkultiverade mängder med växter i mitt fönster. Jag trängde in så mycket jag bara kunde i min lilla odling, tidiga rädisor, rödbladdig sallad, sockerärtor, sammetsröd tagetes och bambukäppar för tre sorters störbönor att klättra på. Jag studerade livets mirakel när frön grodde och småplantor växte sig kraftiga på bara luft, solljus och vatten. De känsliga bönplantorna satte jag ut alldeles för tidigt, de växte sig aldrig så pampiga som jag önskat utan kvävdes under ärtorna som å andra sidan gav en riklig skörd av delikata gröna ärtskidor som jag använde i smaskiga grytor och sallader. Jag lärde mig att allting har sin tid och sin plats, att vara tacksam för det jag får utan att sörja det som inte blev som jag tänkt.

Under mitt fönster: humle, stockros och blommande clematis

Att inte vara hagalen och ta sig vatten över huvudet är en annan lärdom från min odling. Jag hade fått fatt på billiga frön i en trädgårdsbutik, och så hade jag alla överblivna frön från Runåbergss fröer. Med en barnslig nyfikenhet sådde jag alla fröer jag kom över, kronärtskocka, kvanne, libbsticka, humle, fänkål, smultron, rabarber mm mm mot det bättre vetandet om att enbart en bråkdel skulle kunna rymmas i min 120 x 120 cm lilla odlingsruta. En enda kronärtskocka till exempel skulle ju ensam kunna fylla hela rutan.

Arbetet med att plantera om småplantorna i mitt fönster tycktes mig oändligt, likaså den ständiga jakten på fler krukor och mer jord. Jag såg mig snart tvungen att gräva upp ytterligare en bit av gräsmattan på innergården för att få plats med allt, den här gången lite i skymundan mellan ett par träd och ett högt plank. Mer anspråk än så vågade jag inte göra på bostadsrättsföreningens gemensamma mark. Den här lilla plätten blev min ”perenna halvskuggeplantering” där jag planterade de växter som trivs i halvskugga; rabarber, smultron, mynta, kvanne och libbsticka.

Jag fick fortfarande inte plats med alla växter som behövde komma ut i sommarsolen. Många planter gav jag bort till släkt och vänner och andra satte jag ut på gården i de största krukor jag kunde hitta men som ändå var för små. Salladen som skulle bli röd skuggades så rejält av ärtor och rädisor att den förblev ljusgrön. I början var jag duktig och vattnade ofta, men snart började jag ”glömma bort” fänkålen, tomaten och kronärtskockan som stod en bit bort och törstade efter vatten i sina alltför små krukor. Rädisorna jag sådde i mars hann jag inte äta upp innan de blev träiga och gick i blom. I juli månad gulnade ärtplantorna utan att jag fick tid att snygga till dem, och det sista salladshuvudet jag skördade i augusti hade hunnit bli beskt och hårt.

Den perenna halvskuggeplanteringen har klarat sig fint, mynta och smultron breder ut sig under rabarberbladen som blir allt fler och kraftigare och kvannen och libbstickan har lovat att växa sig gigantiska nästa sommar. I den första odlingsrutan gjorde jag nyss ett sensommarräck och rensade bort alla vissna planter och spirande ogräs. Tagetes utgör fortfarande en röd fin inramning runt nya små jordgubbsplanter och vintersallat som just börjat gro. Nästa år ska jag satsa på några få sorter som ska få den plats de behöver för att växa sig

stora och friska, och de ska inte vara fler än att jag hinner pyssla om dem alla. En rad rädisor räcker och salladen ska jag så i omgångar, inte allt på en gång.

Cooper, som jag redan tidigare nämnt, skriver om hur trädgårdsodling på samma gång genererar och kräver dygder som självinsikt, ödmjukhet, hoppfullhet, respekt, själdisciplin och osjälviskhet. Som exempel på hur allt detta och mer därtill kan rymmas i odlandet beskriver han den odlade handlingen att driva fram en squash. Odlaren sätter sitt frö och väntar hoppfullt och tålmodigt på att det ska gro, hon vattnar och sköter osjälviskt denna lilla varelse under en lång tid och ser den växa sig allt större under hennes omvårdnad, ur tomma luften materialiserar sig liv och en källa till liv, frukten sväller och mognar tills den är redo att ödmjukt skördas och avnjutas av sin tacksamma vårdarinna. (Cooper 2006, sid. 62-98)

I mina reflektioner över Cooper och mina egna odlarsiniker har jag hittills endast berört de personliga dygder och insikter som kan genereras av trädgårdsodling. Vad har då detta för betydelse i ett vidare perspektiv, i det perspektiv som handlar om ett hållbart samhälle? Jo, genom att planera, bereda, odla och skörda en del av min egen mat har jag blivit alltmer medveten om de resurser som krävs i form av arbete och markyta för att framställa maten. Jag har blivit varse om hur mycket växtavfall som blir över när jag plockat ut de ätliga delarna av skörden och därmed hur viktigt det är att ta tillvara på detta genom kompostering och matavfallssortering. Det märkliga i att köpa tomater i januari har blivit allt tydligare med vetenskapen om att mina egna tomater inte skulle mogna förrän i augusti, för att få tomater i januari måste helt enkelt långa importtransporter eller energikrävande växthusodlingar till. Det här visste jag väl egentligen redan förut, men det blev så mycket tydligare när mina egna odlingar talade om det för mig, och jag har blivit alltmer noggrann med att köpa säsongsanpassad och närproducerad mat. Det krävs alltså inte av var människa att hon ska vara självförsörjande på egenodlade grönsaker för att hon ska leva miljövänligt, men om fler människor skulle odla bara en liten bråkdel av sin mat tror jag att den ökande medvetenheten skulle leda till ett mer hållbart konsumerande och avfallshanterande.

Mina drömmars trädgård – vad som kunde varit och vad som blev

När jag kastade mig in i detta projekt var det med ordet köksträdgård, sprunget ur den odlingskultur som jag formats, i klingande i huvudet. Ordet framkallade en bild i mitt huvud som bestod av fragment från en rad olika trädgårdar som jag besökt, sett bilder av eller hört talas om. Morföräldrarnas sommarstugeträdgård och föräldrarnas koloniträdgårdsodling har jag redan beskrivit i inledningen i *Min trädgårdsodlarbakgrund*, i vilken jag även nämnde Slottsträdgården i Malmö. Slottsträdgården har sedan långt innan min praktik där varit en stor källa till inspiration: Inramat av låga ligusterhäckar och perennrabatter finns här otroligt vackra grönsaksland, allting helt ekologiskt odlat, med prunkande kål i olika färger, dramatiska kronärtskockor, färgglada och jordförbättrande ringblommor varvat med brytbönor framför gigantiska solrosor. Flera kubikmeter stora komposthögar läggs upp enligt konstens alla regler där de förutom att göra nytta även utgör starka visuella element. Här finns ont om informationsskyltar, istället vill trädgårdsmästaren att besökarnas nyfikenhet och intresse ska väckas till att ställa frågor och helst av allt börja odla sina grönsaker hemma i täpporna. Något annat syfte än att glädja och inspirera trädgårdens besökare till egen odling finns egentligen inte.

Solbelyst komposthög i Slottsträdgården

En annan trädgård som finns i mitt inre fotoalbum är Rosendals Trädgård på Djurgården i Stockholm, där jag tillbringat några angenäma eftermiddagar under ett äppelträd omgiven av vinbärsbuskar, blommor, komposter och frodiga grönsaker. Bilder av Rosendal har jag också fått från två böcker, Rosendals trädgård och kokboken Rosendals Trädgårdscafé. (Krantz, 1996 och Ahlberg, 1994) Med bilder menar jag då böckernas foton och illustrationer, men även de bilder som bildats i mitt huvud när jag läst texterna eller tillagat recepten.

Gemensamt för dessa trädgårdar i min inre exempelrepertoar är att de alla skapas av sina trädgårdsmästare med händerna i jorden och djup kännedom om platsen. Jag skriver skapas, i presens, för det är trädgårdar som inte en gång designats och anlagts för att sedan skötas och bevaras, utan det är trädgårdar som ständigt skapas och utvecklas under sina mästares kärleksfulla ledning. Det var en sådan trädgård som jag ville skapa, en prunkande frodig trädgård med uppvuxna och omsorgsfullt beskurna fruktträd och bärbuskar, doftande kryddväxter, mäktiga kronärtskockor och raka rader med morötter, sallad, ärtor och kål i en fet fin jord som skapats genom år av kompostering, luckring och gödsling. I själva verket ville jag inte bara designa och anlägga trädgården, utan jag närde nästintill undermedvetet en dröm om att även få fortsätta verka i den ”färdiga” trädgården.

Vid ett tidigt möte med Josefin pratade vi om den befintliga jorden på platsen för vår köksträdgård, och kom fram till att den skulle behöva ligga täckt i träda minst en säsong för att bli odlingsbar utan ogräs. Alternativet verkade vara att schakta bort det översta jordlagret och ersätta med ny, ogräsfri, jord, något som ju egentligen inte alls kan räknas som ett ekologiskt hållbart förfarande. Kanske var det det här samtalet som fick mig att inse att vi knappast skulle komma att skapa denna djupgrävda och med kärleksfullt tålmod framdyrkade trädgård som jag i det tysta drömt om. Vi hade ju faktiskt bara en knapp termin på oss att skapa ett sevärt resultat, att låta jorden ligga i träda ett år eller två kunde det knappast bli tal om.

”Ett växande avstånd till en praktiskt förankrad materialanvändning och till landskapet som biologiskt system måste ofrånkomligen få en alltmer abstraherad design som resultat” skriver Eva Gustavsson i en av sina artiklar. (Gustavsson 2001, Avsnitt I, sid. 55) Ofta kom vi på

oss själva i projektgruppen med att försöka smita från själva odlandet, vilket troligen berodde på en rädsla för vår gemensamma okunskap om just detta ämne. Vi gjorde ställningstagandet att det inte ingick i landskapsarkitektkompetensen att kunna något om grönsaksodling, utan att vi istället skulle skapa ett forum där andra som kunde mer om odling än vi själva kunde lyftas fram. Här skriver jag vi, trots att jag nog tror att mina egna odlarkunskaper i rätt sammanhang skulle kunna räcka till för att skapa den komplexa önskeköksträdgård jag beskrivit ovan. Gruppen som helhet saknade dock de kunskaper och det intresse som skulle krävas, inte heller fanns det tidsperspektiv som skulle behövas för att skapa en sådan trädgård. Jag sörjer inte att jag inte fick skapa min drömträdgård denna gång, jag är tvärtom väldigt nöjd med den mer abstrakta köksträdgård det nu blev. Drömträdgården finns kvar i mitt sinne och jag har fått samla på mig en mängd kunskaper, erfarenheter och kontakter som kommer att göra det lättare att någon gång i framtiden skapa denna trädgård.

Snittblomsfält i Rosendal

*Höger och ovan:
Pegasus Trädgård, en ekologisk teaterträdgård som drivs ideellt av Staffan Björklund på lånad mark. Syftet med trädgården är att inspirera besökarna till en ekologiskt hållbar livsstil. Här finns en mulltoalett som får el och varmvatten från solceller och solfångare på taket, och dockteaterns åskådare får tillverka sina egna dockor av material från trädgården – videvidjor, hasselpinnar och lin. Bilderna är tagna under en kurs i ekologisk odling som anordnades i trädgården av Karin Jansson från Fobo (Förbundet organisk-biologisk odling)*

Köksträdgården i Linnés Råshult i Småland – en köksträdgård så som den kunde ha sett ut i slutet av 1700-talet. Odlingen sker med gamla och ekologiska tekniker. Bilden är tagen under ett studiebesök våren 2008.

Under äppelträden mellan Fredriksdals grönsaksland. Under säsongen 2009 har stjärnkockar valt ut sina favoritgrönsaker som odlas med ekologiska metoder i grönsakslanden av Fredriksdals trädgårdsmästare. Projektet heter "Mat i Kvadrat" trots att växterna odlas i traditionella avlånga odlingsbäddar. Namnet hade passat perfekt på vårt eget projekt om vi inte hade kommit på namnet The Allotment Plot.

Om berättande

”Och sedan skapade Gud i sin glädje små och stora träd och frön och växter i vackra färger, så att det kunde bli sagor om träden och fröna och växterna också.” (Estés 1996, sid. 19)

Växter och trädgårdsodling hör liksom ihop med sagoberättande. I asatrons skapelseberättelse handlar det om ett träd - världsträdet Yggdrasil, i den kristna skapelseberättelsen har människan sitt ursprung i en trädgård, Edens lustgård. Clarissa Pinkola Estés är en jungiansk analytiker, författare och sagoberätterska som i många år arbetat med sagans läkande kraft. Citatet ovan kommer från hennes bok *Den trofaste trädgårdsmästaren* där hon, i sagans form, berättar om sin onkel som läkte sina själsliga sår genom att odla, och om hur hon som liten flicka vandrade runt på fälten med sin onkel för att se att allt växte som det skulle samtidigt som de berättade sagor för varandra.

Cooper skriver som jag tidigare nämnt om trädgårdsodlingens koppling till dygd och det goda livet. Om berättandets koppling till dygd och det goda livet skriver *Ola Sigurdson i De prudentia – Om principer och personer i etiken*:

”Dygden är också beroende av berättelsen. [...]inte i första hand någon särskild text, utan en tänkt berättelse som skänker förståelighet åt det mänskliga livet likaväl som den länkar samman den enskildes berättelse med det omgivande samhällets berättelse [...]När människan genom berättelsen lär känna vem hon är, ger det henne också karaktärsdrag som är kontinuerliga och identifierbara över tiden, vilket i sin tur medger ansvariga och medvetet överlagda handlingar, men också möjlighet att ställa andra till svars för deras handlingar [...] Om den berättelse som formar den personliga identiteten har en poäng betyder det att också livet har ett (högsta) mål, och det är detta som ligger i föreställningen om det goda livet [...] I strävan efter att realisera det goda livet ingår som en oundgänglig del att också upptäcka vad det goda livet är [...]” (Sigurdson 2001, sid. 20-21)

Mitt examensarbete är en berättelse, en saga med en början men som saknar slut. Det är berättelsen om en persons upplevelse av ett projekt och en process, en berättelse om växter, om möten mellan människor, en berättelse om möten med, om och bland växter. Det är en berättelse som rymmer flera olika berättelser, berättelser om flera av de människor vi mött, och de enskilda växternas berättelser. Den här berättelsen är också en del av en ännu större berättelse, den berättelse som inrymmer alla projektgruppsmedlemmarnas och handledarnas berättelser om projektet. Den berättelsen i sin tur är del av andra berättelser, som till exempel den om hur en konstinstitution blev grön.

Slutord

Denna berättelse började med att ett litet mail väckte mitt intresse i november 2008, en försiktig start i december, och sen en rivstart i januari. Projektet växte till oanade proportioner, och kom under hela våren och början av sommaren att ta det mesta av min tid och mina tankar i anspråk. Sen kom högsommaren med lite tid för lek, vila och sommarjobb. Under denna viloperiod hann funderingarna kring vad projektet inneburit mogna, så att jag under sensommaren kunde sätta mig ned och börja sammanfatta berättelsen om projektet, växterna och mötena. I början av oktober 2009, nästan ett år efter det första mailet, avslutar jag min berättelse genom att lämna in och redovisa mitt examensarbete. Komplotten - The Allotment Plot – däremot, tar inte slut, utan lever vidare och tar sina egna vägar ut i vida världen. Men detta är en annan berättelse.

I inledningen, i Min Trädgårdsodlarbakgrund, skrev jag om mina föräldrars kolonilottsodlande. Det är nu många år sedan de separerade och kolonistugan såldes, men för ett par år sedan skaffade min styvfar sig en ny odlingslott ett halvt stenkast från den allra första lotten vi hade. Denna skrivande sommar har min mor börjat åka dit och hjälpa till med odlingen, och även jag cyklar dit ut ibland om söndagseftermiddagarna. Denna gång är det dock helt frivilligt och utan att tycka att det är det minsta tråkigt. Cirkeln är sluten.

Jag vill avsluta denna berättelse med en uppmaning: odla, odla av lust och av nyfikenhet, odla för att förstå meningen med livet eller för att rädda miljön. Eller bara för att få god, billig och hälsosam mat. Och till dig som är landskapsarkitekt, stadsplanerare, miljösamordnare eller som på annat sätt arbetar med att påverka människornas livsmiljö vill jag säga: glöm inte att skapa och lämna plats för dessa människor att odla på; fysisk plats och mental uppmuntran.

5. PERSONER OCH DATUM

Personer

Projektgruppen:

Jag själv
Karin Andersson
Johanna Bratel
Marta Strand
Annika Söderberg
Therese Wallgren

Handledare från SLU

Maria Hellström-Reimer – huvudansvarig handledare för projektet och universitetslektor

Eva Gustavsson – biträdande handledare och universitetslektor

Assisterande handledare: Ann Bergsjö, Juan Carlos ”Jonas” Peirone, Peter Dacke, Pär ”Pinge” Gustafsson, Lotta Nordmark

Wanåfolk:

Marika Wachtmeister - verksamhetsledare för Stiftelsen Wanås Utställningar
Marie Ottosson – intendent för den pedagogiska verksamheten
Josefin Wickström - trädgårdsmästare
Mikael ”Micke” Andersson - tekniker

Medaktörer (nämnda i texten):

Holma:
Jytte Hammenskog – odlingskursdeltagare,
Esbjörn Wandt – lärare och ansvarig för Skogsträdgården
Nils Lindblad – trädgårdsmästare/lärare

Re:farm the city:
Hernani Dias

Mykorrhiza:
Adam Kåberg

Ensamma trädets plantskola:
Anders Kjellsson

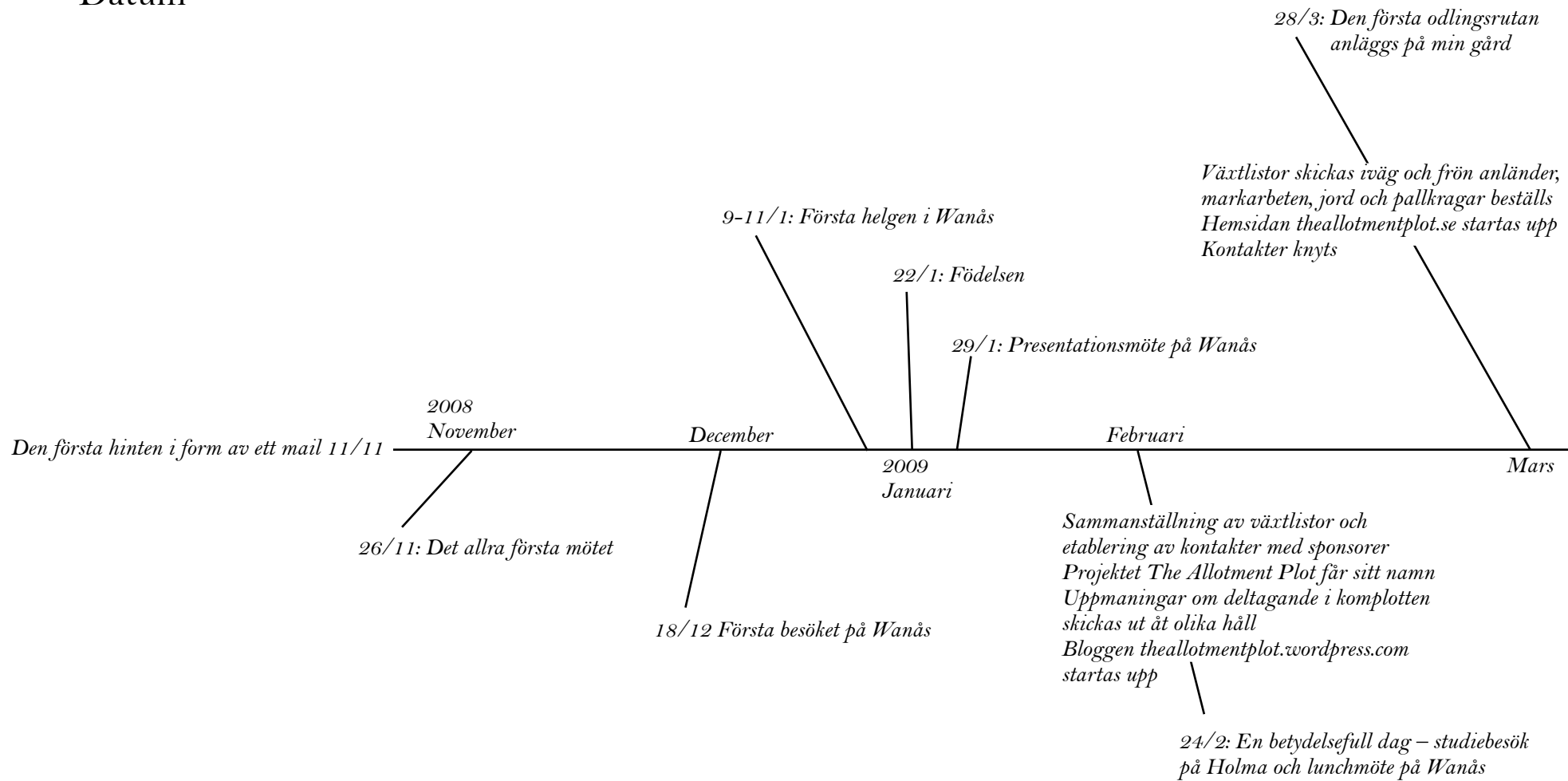
Odlare:

Lotte Palm – Klinta Kryddor och Grönt
Johnny Runåberg – Runåbergs fröer
Kjell Åberg – Åbergs Trädgård
Magnus Wallström – Wallströms Plantskola

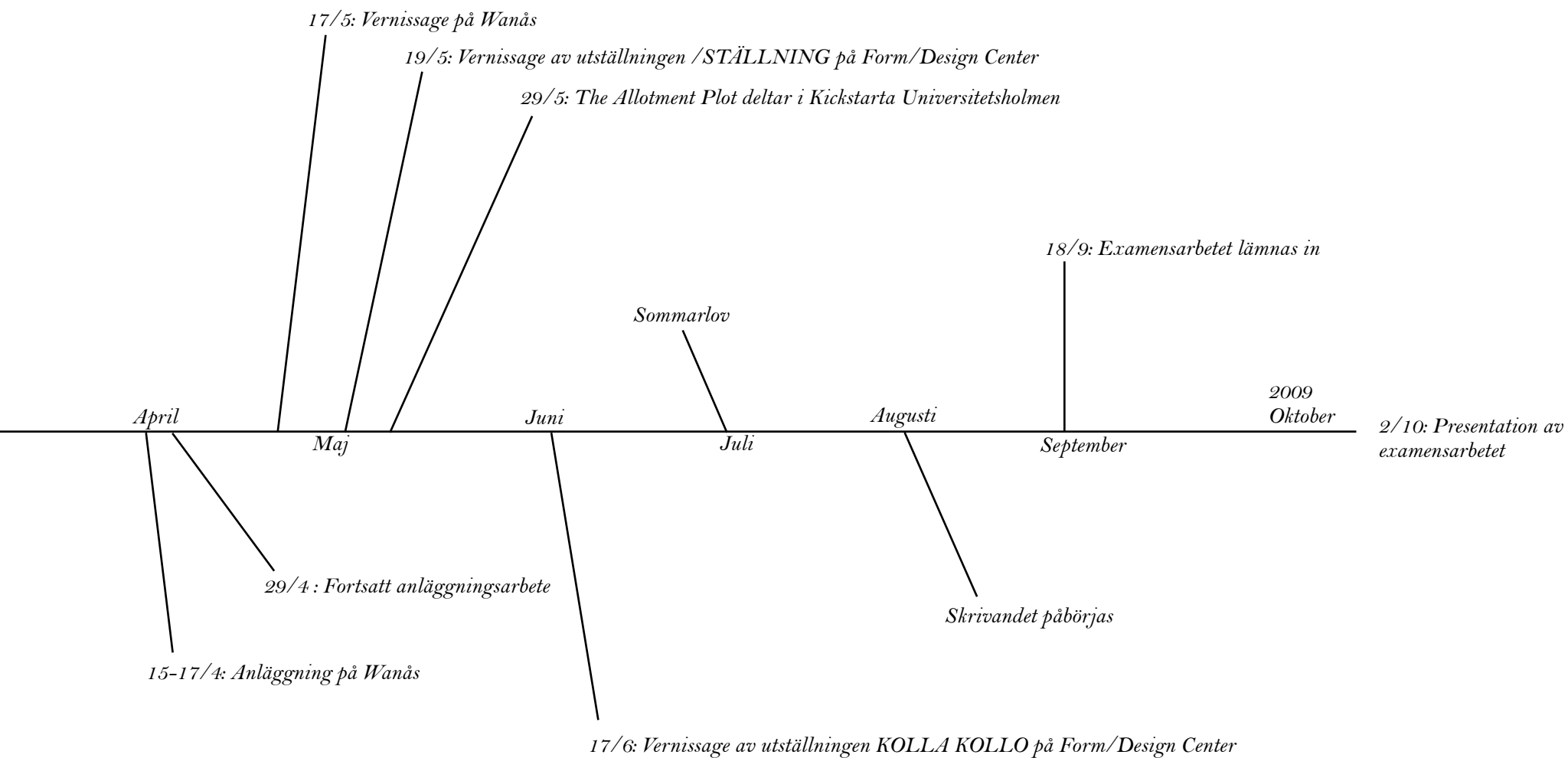
Inspiratörer:

John Taylor i Slottsträdgården
Staffan Björklund i Pegasus Trädgård

Datum

6. LITTERATUR

- Ahlberg**, Monika mfl (1994) *Rosendals Trädgårdscafé*, Stockholm
- Estés**, Clarissa Pinkola (1996) *Den trofaste trädgårdsmästaren – En saga om det som aldrig kan dö*, Borås.
- Cooper**, David E. (2006) *A Philosophy of Gardens*, Oxford.
- Columella**, Lucius Junius Moderatus; översättning från latin av Sten Hedberg (2009) *Tolv böcker om lantbruk – En tvåtusenårig romersk lanbrukslära; Samt Liv, lantbruk och livsmedel i Columellas värld - Tolv artiklar av nutida svenska forskare*, serie: Skogs- och lantbrukshistoriska meddelanden, 1402-0386; 43, Stockholm
- Gustavsson**, Eva (2001) *Trädgårdsideal och kunskapssyn – en studie av meningens uttryck med exempel från Gösta Reuterswärd och Ulla Molins skapande handling*, Alnarp.
- Gunnarsson**, Allan (1992) *Frukträden och paradiset*, Stad & Land nr 105, Alnarp.
- Hoyles**, Martin (2005) The Garden and the Division of Labour i: *Vista: The Culture and Politics of Gardens*, sid 21-38, London
- Israelsson**, Lena (1996) *Köksträdgården - Det gröna arvet*, Helsingborg
- Krantz**, Lars och **Ericson**, Nina (1996), *Rosendals trädgård*, Stockholm
- Lundquist**, Kjell (2007) Kultur- och trädgårdsväxter i naturen – kulturhistorisk botanik, i: *Floran i Skåne – Arterna och deras utbredning*, Lund.
- Lena Nygårds** (2007) *en etnobotanisk skrift*, Alnarp
- Sigurdson**, Ola (2001) *De prudentia – Om principer och personer i etiken*, Stockhom/Stehag
- Wachtmeister**, Marika och **Johansson**, Anna (red.) (2004) *Wanås historia*, Knislinge
- Wachtmeister**, Marika och **Minnhagen-Alvsten**, Monika (red.) (1994), *Wanås, konsten parken slottet*, Knislinge

'THEALLOTMENTPLOT.SE